

קדישת ציון

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו • דרישת ציון על טהרת הקודש
ג'ציון כ"ז, כסלו ה'תשע"ח • מופץ ב"20,000 עותקים בכל ריכוזי היהדות החרדית

חשבו עליהן כלל. המעבר
החד מבירא עמיקתא של
אימה ופחד לאיגרא רמה של
רווח והצלחה נפלאים, גרם
להתרוממות גדולה ולהרהורי
תשובה רבים בכל שדרות העם.

אמרו אז גדולי ישראל
שהשי"ת התנהג אתנו

ברחמים גדולים כדי להעיר את לבנו

לתשובה, כדברי ה"תומר דבורה" (פרק ראשון, כ"ב) - לא

כחזק לגד חפז) "שאפילו האדם מחזיק בחטא, אין

הקב"ה מחזיק אף, ואם מחזיק, לא לעד, אלא יבטל

כעסו אפילו שלא ישוב האדם, כמו שמצינו בימי

ירבעם בן יואש (מלכים ב' י"ד) שהחזיר הקב"ה גבול

ישראל - מלבוא חמת עד ים הערבה (שם כ"ב), ובזמנו

"ב'מלחמת ששת הימים' -

קדמו לפרוץ

המלחמה שבועיים של חרדה

וכוננות גשמית ורוחנית

כאחת, מלאים בתפילות

ובבקשת רחמים. ועד כדי כך

גברה הדאגה מהאסון העומד

להתרחש, שהיה חשש כבד

שיפלו חללים רבים מהאוכלוסיה

האזרחית, ולכן הכינו שטחים

נרחבים שישמשו בעת הצורך לבתי קברות

המוניים. הימים האלה הביאו להתעוררות עצומה,

ואח"כ בתוך ימים ספורים באופן פתאומי הביא

הקב"ה נצחונות בלתי צפויים בכיבוש ירושלים

ושאר חלקי ארץ ישראל, וישועות גדולות שלא

המשיגיה הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל

מסיבת ציון הרב אליהו ברים ד	דבר העורך הרב יהודה אפשטיין ב	דעת תורה רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל א
ימי ציון הרב יעקב גלים יג	דעת ציון הרב יהודה אפשטיין י	מאי הנוכה הרב אשר ברמץ ח
קוראים כותבים נאוותה של מלכות שמים כא	משפטי ציון הרב אברהם הימן יח	אמונת ציון הרב מנשה בן יוסף טו
כנס טו"ב כסלו סערות הודאה ושמחה לב	ספר קול התור הרב חיים פרידמן כו	ספר 'ויואל משה' הרב חיים וזהב כג

לשאלות בכל ענין, להצטרפות לקבוצת השליחה ולכל ענין אחר ניתן לפנות לכתובת הדוא"ל yyy7@neto.bezeqint.net

מוקדש לזכר נשמת • שמואל שמשון בן ישראל • לאה מרים בת ישראל • יהושע משה בן יונינה

דבר העורך

הרב יהודה אפשטיין

בחסכת גלות אדום הארוכה, תוכף הצרות ואורך השנים הולידו יאוש מסוים בקרב העם, עד שנדמה היה בעיני רבים, כי תכלית היעוד היהודי הוא להיהרג למען המצוות הפרטיות, ותו לא מיד. אכן, עמנו עמד בגבורה בפני מסעות הצלב, בפני מרתפי העינויים של האינקוויזיציה ובפני כל נסיון של עשו להכריע את יעקב בכח הזרוע. אולם הרעיון המקורי של להעמיד בעוז את שלטון התורה בארץ ה' ולהשכיך את השכינה כאן בארץ כפי רצון התורה – רעיון זה הורחק לפינה. אך גם כשאנחנו שכחנו את היעוד המקורי שלנו עלי אדמות, הקב"ה – אין שכחה לפניו, וברחמיו הרבים החזירנו לארצנו ונתן בידינו אפשרות לשלטון יהודי עצמאי, לראשונה מאז ימי מלכות בית חשמונאי. אי לנו ואבוי לנפשנו, שלקחנו מתנה יקרה זו, ותחת קיום היעוד הקמנו מדינה מערבית דמוקרטית אשר ערכיה וחוקיה מיוסדים על תרבות יוון הארורה, אשר כנגדה מסרו החשמונאים את נפשם. נפש מי לא תתחלחל בראותה מחזה זה, ואכן – זו מטרנתו, לעורר את הציבור להבנת חומרת המצב, על-מנת שיתנער מההסתכלות הקטנונית על חיי הפרט כמרכז ההווה, וישים את עיניו בעיקר – כינון מלכות ה' כאן בארץ הקודש.

העמדת העיקר של אומה-דתית העוברת את בוראה, ואשר הגדרתה הלאומית נובעת מהר

עם בואו של חודש כסלו, ככל שמעמיקים אל תוך החורף הקר, כך מתחממים הלבבות בזכרנו את נס חנוכה ואת מסירות נפשם של אבותינו

בימים ההם בזמן הזה. עם ישראל עמד למבחן באותם ימים, שטרם היה כמותו, וניתן לומר שעצם קיום היהדות עמד על כף המאזניים. כי זאת יש לדעת, שבמשך מאות שנים מתחילת שיבת ציון ועד גזירות אנטיכוכס חיינו תחת שלטון גויים, אשר אפשרו לנו במידה כזו או אחרת לקיים את מצוות תורתנו, אף בלא חרות מדינית. אחר מאות שנים של חיים בצורה כזו, ניתן היה לטעות ולחשוב, שהתורה אינה דורשת את אותה חרות, שאינה אלא מערכת של מעשי דת אשר אינם נוגעים ליחסי הכחות הבינלאומיים, לענייני מלוכה ומדינה, מלחמה ונקמה באויב. אולם אשליה זו התנפצה בימי אנטיכוכס, כאשר הבינו העם, ובראשם החשמונאים, שאם היהודי רוצה להמשיך להניח תפילין על יד שמאל, עליו לאחוז חרב ביד ימין. דווקא מתוך אותו חושך, כאשר כל קיומנו כאומה עמד בסכנה – דווקא אז מצאו החשמונאים את תעצומות הנפש לא רק להיות מוכנים למות על קיום המצוות, אלא יותר מכך – להרוג באויב ולהעמיד את היהדות שוב על מכונה המקורי כמערכת חיים המקיפה את כל תחומי המציאות, החל ממלך וסנהדרין וכלה במצוות הפרטיות של כל אחד ואחד.

המשך דעת תורה

לפעמים הוא משנה את ההנהגה, כי אולי דוקא מתוך רחמים רבים וישועות גדולות שלא עפ"י שורת הדין יתעוררו להתקרב אל ה'. ואמנם במלחמה הקודמת כתוצאה מהפדות וההצלה והארת הפנים הגדולה שזכינו להן היתה התעלות, אבל היא חלפה מהר ולא ניצלנו את השעה כדבעי לשינוי יסודי באורחותינו..."

מתוך שפתי חיים (מידות ועצדות כ', ח"א עמוד תרל"ד)

היה שטח מלכות ישראל גדול יותר מבזמן שאר מלכי ישראל, "כי ראה ה' את עני ישראל מורה מאד, ואפס עצור ואפס עזוב ואין עוזר לישראל" (שם כו). "והם היו עובדי עגלים, וריחם עליהם ולא שבו אם כן למה ריחם? בשביל מידה זו שלא החזיק לעד אפו, אדרבא מחליש אפו, עם היות שעדיין החטא קיים, אינו מעניש, אלא מצפה ומרחם אולי ישובו". כאשר השי"ת רואה שמידת הדין והעונשים אינם פועלים להחזיר בתשובה,

ואשר נמנה על ועד ההוצאה של ספר "קול התור". המשגיח מלמד אותנו, כי גם בדורנו זכינו לנסים אדירים, אשר מכחם היינו יכולים לשאוב השראה רוחנית כפי שהיה בימי החשמונאים, ובכורכנו הייתה זאת לנו, שלא השכלנו למנף את הנצחון האדיר של ששת הימים ולהביא את הגאולה השלמה.

הרב חיים והב ממשיך לפרוך את טענות הספר 'יואל משה' נגד תהליך שיבת ציון בדורנו, ומוכיח כי דעתו דעת יחיד היא, ואינה מבוססת על מקורות איתנים. לעומתו, רואים רובם המוחלט של גדולי ישראל את מעשה ה' כי נורא הוא, ועם כל ביקורתם על השלטון של ימינו – הם אינם מעלימים עיניהם מחסדי ה' ומקיום דברי הנביאים.

הרב מנשה בן-יוסף הולך ומעמיד במדורו 'אמונת ציון' יסודות איתנים לאמונת ישראל תוך ביאור מושגי יסוד, בהם אנו משתמשים תדיר, אך לא תמיד אנו מדייקים במשמעותם. בגליון זה הוא עומד על המושג 'אהי ישראל' תוך שימת לב לחשיבותה של ארץ-ישראל ביחס למושג זה, ואגב ליבון הדברים הולכים ומתבהרים יסודות נפלאים.

הרב חיים פרידמן במדורו על 'קול התור' יורד לעומק הקשר שבין השואה הנוראה לבין ההתרשלות בכיבוש הארץ, כאשר דבריו שזורים כתמיד בין מקראות, דברי חז"ל, זוהר ורבותינו שבכל הדורות, כשעל כולם חופפת רוחו של רבנו הגר"א.

בחודש שעבר הבטחנו שבמדור 'בעקבי הצאן' יבאו מקורות רבים בענין החובה למסור נפש למען כיבוש הארץ, שאינה ככל המצוות שנדרתו מפני פיקוח נפש. אולם בפועל ראינו, כי המקורות רבים הם, ואף כשמנסים לתמצת – קצרה היריעה מהבאתם בפעם אחת. על-כן הם יובאו החל מהחודש הבא במספר גליונות.

בימי ציון מאת הרב גליס אנו שוב מתפעמים מהכוחות האדירים של רבותינו הראשונים, אשר נאחזו כאן בציפורניהם גם כאשר הארץ עברה טלטלות עזות וקשות והחליפה ידיים כל

סיני – זה היסוד שהרב נפתלי סופר בא להעמיד במאמרו בחודש שעבר. אמנם היו במאמר זה ביטויים מספר, אשר לא ערכו לאזניהם של קוראים שונים אשר עדיין לא עמדו על עומק התהום הפעורה בין הציבור החרדי לכל החוגים ה'לאומיים' למיניהם, ובחודש הבא בל"ג ישיב הרב סופר על הטיעונים השונים שנאמרו נגדו.

עבדכם הנאמן השתדל אף הוא בעלון זה להעמיד את יסוד האומה העברית כאומה נבדלת מכל שאר האומות בעצם מהותה ובהיות הגדרתה נגזרת מהתורה הקדושה והברית עם בורא עולם. במאמר על חוק הלאום באה לידי ביטוי התהום הפעורה בין השקפת תורתנו הקדושה על האומה העברית להשקפת התנועה הציונית, ובמאמר על היחס לרשעים מתלבנת סוגיה חשובה הנוגעת הן לחיים האישיים והן לחיים הציבוריים שלנו כיראי ה' החיים לעת עתה תחת שלטון הכופרים ובקרב יהודים רבים שנשדדה מהם מורשתם. האבחנה בין פורקי העול המובהקים הרודים בעם ה' לבין אותם אנשים פשוטים המהווים עצמם קרבנות של אותו שלטון היא חיונית להבנת המציאות החברתית בימינו.

הרב אברהם הימן ממשיך ללמדנו חוק ומשפט בראי היהדות המקורית תוך עיון בדברי רבותינו שבכל הדורות עד ימינו אנו. החודש הוא עומד על המושג 'דמוקרטיה', ומבחין בה בין אותם יסודות הרסניים, אותם גינינו לעיל, ואשר תרבות המערב סוגדת להם בבחינת העבודה הזרה של דורנו, לבין שיטת ההליכה אחר הרוח במסגרת תורנית, שאותה ניתן במצבים מסוימים לקבל.

הרב אשר ברמץ במאמרו הקצר והקולע מסייע לרבים הנבוכים אודות עומק משמעותם של ימי החנוכה, ומבאר את הנקודה העיקרית, אשר סביבה נתקנו ההלל והדלקת הנרות. אף את הלקח לדורנו הוא אינו שוכח לבאר, כמיטב המסורת של עלון זה, המשתדל תמיד להבין את ההשלכות הנוגעות לנו למעשה מכל דבר ודבר.

במדור "דעת תורה" מובאים דברי מן המשגיח הגה"צ רבי חיים פרידלנדר, אשר הפיץ את אורו של הרמח"ל בדורנו בהוציאו את ספריו,

מסילת ציון

הרב אליהו ברים

[פרק ד']

"לא, בשיחה הקודמת
היינו באמצע נושא,
ורציתי לשמוע עוד,
ואולי לסגור את הנושא
אצלי."

"בסדר גמור. רק תזכיר לי,

במה עסקנו ואיפה עמדנו?"

"עסקנו בכך שישנם שני שלבים של
התבוננות, האחד - להתבונן בערכים מה ואיך
צריך לעשות, והשני - להתבונן בתוך עצמי מה
מעכב אותי מלעשות מה שנכון. אח"כ הבהרת
את המושג 'יצר' שפירושו הוא 'יצר לב' או 'יצר
מחשבות' - כוח שיוצר אצלנו מחשבות לטוב
או לרע, והזכרת שבאופן כללי הגוף שהוא עפר
מן האדמה הוא זה שיוצר אצלנו את מחשבות
הרע, להשקיע את עצמנו בצרכי הגוף כבהמה,
ולעומתו השכל שמקורו בנשמה, הצלם להם
שבנו, יוצר אצלנו מחשבות טוב, לקחת אחריות
על העולם ולהדבק בה."

"או אה, אתה זוכר בלי עין הרע..."

"אה... כן, חזרתי על זה כמה פעמים, יש לי
את זה כתוב..."

"אה יפה... משקיע... עוד משהו אני זוכר
שדברנו, שהכוח של 'יצה"ר הוא לבוא עלינו
בעקב, במקומות של חוסר תשומת הלב. במקום
שהדעת ברורה - אין ליצר מקום להיכנס.
ומכיוון שכך, ההתבוננות ושימת הלב הם הכלים
להרחיק מאתנו את פיתוי היצר הרע."

"עברו עברו בשערים
פנו דרך העם סלֹו סלֹו
המסלֹה סקלֹו מאבן
הרימו נס עלֹ העמים."

(ישעיהו כג י)

"שבעה שמות יש לֹו לִיצה"ר..."

ישעיהו קראו מכשול, שנאמר (מ יד):

"ואמר סלֹו סלֹו פנו דרך הרימו מכשולֹ מדרך
עמי", יחזקאל קראו אבן... (סוכה כג)."

"שלום בן ציון!"

"שלום ר' אליהו... נראה שכל השיחות שלנו
מתחילות באותן מילים..."

"נו, יש לך מילים אחרות לפתוח בהן? מה
נשמע? איך זמן חורף?"

"ב"ה. במשך החודש הזה עלו לי כל מיני
שאלות שהייתי רוצה לשאול אותך, אבל אנחנו
לא נפגשים מספיק..."

"אתה צודק. גם אני מרגיש שכדי ללמוד
באמת איך להתקדם בעבודה לא מספיק לדבר
על זה פעם בחודש. אך זה מה שיש לנו, נשתדל
לעשות מה שביכולתנו ואין לה' מעצור להושיע
ברב או במעט. אתה לא נדרש לעשות מה שאתה
לא יכול."

"כן, אמרת לי את זה גם בפעם הקודמת. וזה
גם אחד מהדברים שרציתי לברר אתך."

"בשמחה, בעז"ה. אתה רוצה לעסוק בזה
עכשיו?"

המשך דבר העורך

מוקשים העומדים בדרכו של הצורב הצעיר
בבואו בשערי העבודה.

במדור 'קוראים כותבים' מובא מכתב מהלב
של קורא יקר, אשר מבאר בשפתו הכנה והאמיתית
את מהות המאבק שלנו כיום בבואנו להעמיד את
מלכות ה' בעולם כנגד שלטון הרשע השולט כיום.

חודש טוב ומבורך וחנוכה שמח,
העורך

העת, כשהצלבנים והמוסלמים הורגים זה בזה
והקהילה היהודית הקטנה נותרת לפליטה. כמה
מלבב לראות בימינו את עם ישראל בהמוניו הולך
ומשתרש כאן בארץ, כשבני עשיר וישמעאל כבר
מבינים, כי כל נסיונם להאחז כאן במקומנו אינם
אלא פרפורי גסיסה.

ב'מסילת ציון', ממשיך הרב אליהו ברים
להתוות בפנינו את המסילה של רבנו הרמח"ל,
תוך שכדרכו בקודש הוא מסקל מהדרך כל מיני

"כן, אני זוכר. מטרתו של ספר 'מסילת ישרים' היא ללמד אותנו איך לעבוד. או יותר מזה, איך ליצור בנו מערכת פנימית של עבודה. שים לב. מה שאתה העמדת כמטרת הספר, הרמח"ל בפירוש מזכיר שלא זה העניין. בהקדמה הוא מביא חמישה חלקי עבודה, ע"פ הפסוק בפרשת עקב. ישנם שם חמישה חלקים. חלק שמירת המצוות הוא אחד מתוך חמישה!" [ראה בפירוש ובהרחבה ב'מסילת ישרים' סדר ויכוח' בחלק המקביל להקדמה של סדר הפרקים.]

"בורר, אמרתי גם תיקון המידות ואהבה ויראה!"

"נכון. אך תאמר לי, א- מה עם "לעבדו בכל לבבכם"? ב- למה אהבה ויראה וההליכה בדרכיו לא נכללים תחת "שמירת כל המצוות"? נו?"

"יש לך רוח הקודש!"

"אתחיל להסביר, ובהמשך הדברים ניגע בזה. כמו שדיברנו בפעם הקודמת, האדם מורכב מהגוף והנשמה. אגב, עיינת ב'דרך ה'?"

"כן, לא ממש בעיון, אבל ראיתי את הדברים."

"מצוין. אני מצטט משם, לכן כדאי שהדברים יהיו מוכרים. אולי פעם נעיין בהם יותר באריכות. לענייננו, האדם מורכב כמו שאמרנו, והעבודה שלו היא זו. כמו שהוא כותב שם: "והנה שרש כל ענין העבודה הוא, היות האדם פונה תמיד לבוראו. והוא שידע ויבין שהוא לא נברא אלא להיות מתדבק בבוראו, ולא הושם בזה העולם אלא להיות כובש את יצרו ומשעבד עצמו לבוראו בכח השכל, הפך תאות החומר ונטיתו, ויהיה מנהיג את כל פעולותיו להשגת התכלית הזו ולא יטה ממנו". (חלק ב' ד-)

ו) ובמסילת ישרים הוא מודריך אותנו איך ליישם את העבודה בפועל."

"נו, ומה ההדרכה?"

"כידוע, הספר מחולק לעשר מדרגות. אלו בעצם עשר מחיצות של החומריות שעומדות בינינו לבין השגת האלוהות ברמה של רוח הקודש.

"אה נכון. ותודה על המחמאה. מה שרציתי עכשיו שנמשיך, זה איך אתה רואה את 'מסילת ישרים' לפי העקרונות האלו, ואיפה אתה רואה את זה בספר."

"עבודה, לא מוסר"

"טוב, בעז"ה. נפתח בשאלה. מה לדעתך מטרת ספר 'מסילת ישרים'?"

"אה... ספר מוסר... לעורר אותנו להתחזק בדקדוק במצוות, להתגבר על העצלות ועוד מידות רעות, ובאופן כללי להתנהג כמו שצריך."

"איפה אתה רואה שזו כוונתו?"

"הוא מתחיל בעניין חשבון המעשים, שלא נפספס דברים, אח"כ מדבר על זריזות וכן הלאה...דקדוק בפרטים ותיקון המידות."

"בסדר, הבנתי. ובכן, בעז"ה נראה שזו לא כל מטרת הספר."

"אה, כמובן איך שכחתי, מצוות שבלב, אהבה ויראה. לזה אתה מתכוון?"

"לא בדיוק. מה שאני מתכוון הוא מה מטרת הספר. מה הוא מנסה לעשות לנו. האמת שלהגדיר את מסילת ישרים כספר 'מוסר' שכל עניינו הוא לתת 'חיוזק', זה כבר לא מדויק. 'מוסר' עניינו 'ייסורים'. לעתים כשאדם יודע מה הוא צריך לעשות, וגם יודע איך לעשות אלא שהוא מתרשל ללא הצדקה מלעשות, יש מקום לגערה שיגערו בו או הוא יגער בעצמו, כדי שיקום ויעשה. כמו כן, כשאדם לגמרי לא בכיוון החיובי, לפעמים יש צורך 'לנער' אותו בגערה ע"מ שישים לב לאן הוא מוביל את עצמו. לזה מתאים מוסר. אך כדרך להתקדמות עקבית וארוכת טווח, לא מספיק לגעור. כי רוב מה שאנחנו לא עושים נכון, זה לא מפני שאנחנו מתרשלים, אלא מפני שאנחנו לא יודעים. לא שאנחנו לא יודעים מה לעשות, זה ב"ה אנחנו יודעים טוב, אולי אפילו יותר מידי טוב... אלא שאנחנו לא יודעים איך לעשות את מה שאנחנו צריכים."

"אני ממש מסכים עם מה שאתה אומר עכשיו. כבר דיברנו על זה קצת."

שהיא שורש המידות הרעות, כמו שכותב במידת הנקיות. המחיצה שאחריה זו עצם ראית ההנאות הגשמיות כדבר טוב מצד עצמו, כמו שביאר בפרק ט"ו, שזו מידת הפרישות, ואח"כ במדרגת הטהרה נבקעת המחיצה של כוונות לא טהורות שבאות מצד החומר, כמו שמפרש בסוף פרק י"ז. המחיצה החומרית שאחריה היא שהאדם מתכוון במעשיו לצורך עצמו, ובמידת החסידות האדם עובד על כך שעבודתו תהיה לעשות נחת רוח לה', רק כדי שיגדל כבוד ה' בעולם, בלא לכוון לעצמו כלל. המחיצה שאחריה היא שטבע האדם לזוח ולהתנשא, ועל האדם לעבוד להגיע לענווה שלמה, בה הוא עומד כנוע לגמרי ללא החשבה עצמית כלל. אח"כ המדרגה הבאה היא שאדם מרגיש את עצמו עומד תמיד בכל רגע בפני ה', שגם זה נגד הטבע "ורחוקה ממנו מפני גשמיות החושים". והמחיצה האחרונה, אחר שאדם כבר זך ומצוחצח – היא החומר בעצמו – "כי לא יראני האדם וחי" – וכמו שמבאר שם במדרגת הקדושה, על האדם לדבק ולקשר את כל מעשיו אל ה', וגם אז – רק אם בחר בו ה', ניתנת לו במתנה היכולת להשיג את רוח הקודש על אף הגוף החומרי. כללו של דבר, העבודה לפי המס"י היא לנקות את עצמו שלב אחר שלב מהמשיכה החומרית, מהגס הגס והלאה עד דקי הדקות."

"החומר – גוף או נפש?"

"יפה. סקירה מרשימה של 'מסילת ישרים'. אכן אתה מראה בכל מקום את העיקרון הזה. אבל, קודם כל לא פרטת את הדרך לעשות את זה. בנוסף, אני לא מבין מה זה ה'חומר' הזה שהוא מדבר עליו. מה זה, העצים והאבנים של העולם? מי מושך כאן ואת מה?"

"טוב, לא חשבת שאני הולך להקריא כאן את כל הספר..."

"ברור, אבל את העיקרון והכלל אשמח שתסביר."

"העיקרון והכלל הוא ההתבוננות. אתה רוצה שאלך כרוכלא ונראה בכל מדרגה את העיקרון של ההתבוננות?"

וזה צריך לדעת, שרוח הקודש יש לכל אדם ואדם. אך כדי להשיג אותה עליו לשבור את המחיצות האלו, הלא "הן הנה כל ענייני החומריות והתלוי בהם" כלשונו בסוף פרק א', עד שמאליו נפשו תדבק בה'."

"מי אומר שלכל אחד יש רוח הקודש!?"

"זה ציטוט מביאור הגר"א למשלי, לפסוק "כל פעל ה' למענהו". (ט"ז-ד) תראה שם את העיקרון הזה בדיוק, ועוד דברים מעניינים שאולי נעסוק בהם בעתיד. שים לב, שבכל מדרגה במסילת ישרים הוא מזכיר את הטבע והחומריות במפסידי המידה. אולי נראה בעז"ה את כל המקומות האלו בפנים."

"המחיצות האלו זה משהו רוחני או דבר שאני מכיר ומרגיש?"

"וודאי שיש להם שורש רוחני, אך זה בעיקר דבר שאתה ואני וכולם מרגישים כל הזמן."

"מעניין..."

"עשר קדושות ה'"

"כן. המחיצה הראשונה, שרוב העולם מצוי תחתיה, היא הזרימה הספונטנית. חוסר תשומת הלב למה אנחנו ובשביל מה אנחנו כאן. פשוט מתגלגלים בחיים בכוח ההרגל לאן שהחיים מובילים בלי תכנון ובלי מטרה ברורה. כמו שהוא כותב במידת הזהירות, "כולו שב במרוצתם כסוס שוטף במלחמה". מי שנתון תחת מחיצה הזו – יצר הרע יכול להיות רגוע איתו. אין הרבה סיכוי, ואני ממעיט, שהוא יגיע לאיזה מקום גבוה בחיים. זו מדרגת הזהירות. לפתוח את העיניים והראש ולהתחיל לשים לב. כאן הקשר לחומריות ברור, שהוא מה שסותר את הדעת ומחשיך את עין השכל. כל זה מבואר בהרחבה בפרקים ב' וג'. המחיצה הבאה, שגם בה הקשר לחומר מובהק, זו העצלות. שגם אחר שאדם יודע מה נכון לעשות, יש צורך בגבורה נגד הנטייה של החומר להימנע ממאמץ. שזו מדרגת הזריזות. המחיצה שאחריה, זו התאוה הדקה שמשטשת את הראיה ומספקת ספקות והיתרים מתוך רצון החומר להנאות, וכן 'לאנוכיות',

המידות - עניינו אינו רק 'לקיים מצוות מידות טובות', אלא שהנפש החומרית הזו תתעלה ממקומה הטבעי ותעבור לעבוד באופן טבעי לפי רצון ה'. כל זה נקרא בשם כללי 'עבודת ה', 'לעבדו בכל לבבכם'. דהיינו, לעבוד בכדי להפוך את הלב שלנו, את הנפש הטבעית שנמשכת לצרכי גוף העפר, להתעלות למקום נקי ומזוכך.

עתה לך עבור על הספר ותראה שבכל מדרגה, הדרך לקנות אותה עוברת דרך התבוננות. או בהטעיה של היצר, כמו בנקיות, בפרישות ובטהרה ועוד, או בהגברת היראה כמו בזהירות, ומן הזוירות ואילך על הגברת האהבה. דוק ותשכח. כמובן שיש גם מעשים שיש לעשות, ע"מ לאפשר התבוננות או בכדי לבצע בפועל את המצוות ברמה היותר גבוהה.

"..."

"מה אתה אומר?"

"אה... מאוד יפה, אבל די מורכב. מה שאתה אומר זה שהעבודה היא לא רק לקיים את המצוות יותר טוב, אלא להפוך באופן מהותי להיות סוג אדם אחר! אדם שהמצב הטבעי שלו הוא שהוא פשוט רוצה לעשות את רצון ה'."

"נכון. לפי זה מובן גם מדוע יש סדר למשנה, ומה הפירוש "מביאה לידי" שבכל מדרגה. מדובר על פיתוח 'מסוגלות נפשית', לא על ביצוע מעשים בלבד. ודבר כזה מוכרח לבוא בשלבים כשכל אחד מוביל לשני."

"כן. לסיכום. מטרת הספר היא להוביל את האדם למצב בו הוא נמשך אחר רצון ה', וזה ע"י הגברת השכל על החומר, דהיינו, 'לשכנע' את הנפש החומרית לרצות את האמת, וזה ע"י שימת לב לשקרי יצר הרע והגברת האהבה והיראה לה'. סיכום הגון?"

"אכן. בסדר, יש לך שפע של זמן שתוכל לחשוב על מה שדיברנו."

"לא לחשוב, להתבונן..."

"נכון, להתבונן... בהצלחה וחודש טוב!"

"ישר כח."

"לא עכשיו... היה מספיק עמוס מה שאמרת קודם..."

"בסדר. אתייחס עכשיו לשאלה השניה, ומשם נחזור לראשונה, וגם למה שדיברנו בתחילת השיחה. החומר עליו מדובר, מתחלק לשני חלקים - העולם החומרי, והגוף החומרי. הגוף נמשך לעולם. וכשאני אומר 'גוף' אין הכוונה לבשר הגידים והעצמות ממנו מורכב הגוף, אלא **לנפש** שמפעילה את הגוף, זו שמוזכרת בדרך ה' בחלק ג'. הנפש הזו שהיא דבר חומרי, לא רוחני, היא ה'חומר' שעליו אנחנו מדברים, היא זו שנמשכת לחומר של העולם (כמו שהוא מצהר בחלק ה' פרק ה'-ה'). שהרי בזמן שהגוף ישן - האדם אינו מתאווה... ואפשר גם להרגיש שהתאווה משתנה בעקבות דברים 'נפשיים', כדוגמת 'מים גנובים ימתקו', שחז"ל מתייחסים לזה כעבודה גמורה (ראו דברים ל"א: וטד). זאת אומרת, שהעבודה שלנו היא בעצם עבודה על **הנפש**. להביא את הנפש למצב שהיא לא תמשוך לחומריות אלא לרצון ה'."

"כן, באמת לא הבנתי איך שייך לדבר על 'מלחמת שכל וחומר', מה כבר יכול השכל לומר לחומר חוץ מזה ש'אסור'..."

"ומה הבנת עכשיו?"

"אם העבודה היא על הנפש - אותה אפשר לשדל ולשכנע..."

"אמצעים חזקים"

"יפה. גם זה חלק ממה שנקרא 'התבוננות'. ונחזור לעניין. מה שהתחלנו בעניין האהבה והיראה, וכן בעניין ההליכה בדרכי ה'. הדרך שלנו לשדל את החומר ליטות לכיוון מה שהשכל מורה ע"פ התורה, היא באמצעות הכלים ה'נפשיים' האלו - האהבה והיראה. מלבד שהם מצוות, הם 'אמצעים חזקים' לגבור על נטיית הנפש לדיברים נמוכים, ולהטות אותה למקום הנכון (ד"ה ה' ד-ח' וכן מס' י"ט ד"ה בחלק השני - "האכזה וסיראש שני עמודי העצמים האמתית שזולתם לא תיכן כלל"). וגם ההליכה בדרכי ה' שכוללת את כל עניין עבודת

מאי חנוכה הרב אשר ברמץ

ונכפרט במלכות יוון אשר קמו
לכלותנו לא בהרג ואיבוד
הגוף אלא באיבוד הנשמה:
‘להשכיחם תורתך’].

אכן היו מלחמות

לפני וגם אחרי, אולם לנקודת
המפנה נחשב הרגע של חנוכה הבית. על
כן ההלל בו נקבע.

ואסמכוהו על נס פך השמן שאירע להם,
שהוא סמל לענין זה של הרוחניות. שהנר יש בו
שלהבת - דבר שאין בו ממש, הקשורה בשמן
ופתילה, והיא העיקר, דוגמת הנשמה הקשורה
בגוף. על כן נשמתו של אדם קרויה נר, והתורה
נקראת נר, והמנורה סימן לתורה ולחכמתה. וכל
זה ידוע, ואין צורך להאריך בו.

אך לענייננו יש להוסיף, שמקום הרוחניות
הזו, הוא בבית המקדש, אשר בו נשמתם של כלל
ישראל, היא השכינה השורה שם. וכמ"ש הגר"א
(פליקויעס בסוף ס"ד דף תת.) : "מעת שחרב הבית, יצאה
רוחנו עטרת ראשנו, ונשארנו רק אנחנו הוא גוף
שלה בלא נפש".

ולפ"ז נראה מבואר, מדוע במנורה דווקא
היה נעשה הנס, שהוא "עדות לבאי העולם
שהשכינה שורה בישראל" [פסח כג:] - בנר המעריב
שהיה דולק. שהשראת השכינה והנר הדולק
- שניהם דוגמת הנשמה לגוף. והוא הדין בנס
חנוכה, וכנ"ל.

מהאמור יש לנו לימוד לימינו, שזכינו
בחסדי ה' לאתחלתא דגאולה, בקיבוץ הרבה
מעמ"י לא"י, ובנין החרבות, ונפלאות אין
מספר. אכן צריך לדעת שעדיין העיקר חסר מן
הספר, ואע"פ שנתקרבו העצמות, ועלו עליהם
גידיים וכו', עדיין "יורוח אין בהם" כדברי הנביא
יחזקאל (יחזקאל ח.ט). וכ"ז שהשלטון ללא תורה,
ואין בהמ"ק קיים, אנחנו כגוף בלא נשמה, אשר
גם הוא אינו יכול להתקיים. עד אשר יתקיים בנו
בקרוב: "ונתתי רוחי בכם - וחייתם" (ס"ז).

ואמנם, כמו שבענין הקדושה של כל אדם
פרטי, "תחילתו עבודה וסופו מתנה", כמ"ש

"מאי חנוכה? דתנו
רבנן: בכ"ה בכסליו
יומי דחנוכה תמניא
אינון, דלא למספד בהון.
שכשנכנסו יוונים להיכל,
טמאו כל השמנים שבהיכל.

וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום,
בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן, שהיה
מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא
להדליק יום אחד. נעשה בו נס, והדליקו ממנו
שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים
טובים בהלל והודאה" (פסח כה:).

ההלל בימי חנוכה נאמר בגלל הנס - "משום
ניסא" כדברי הגמרא בערכין (י). אמנם נראה
שאין הכוונה לנס פך השמן לבד, שהרי על
נסים גדולים ממנו לא נקבע הלל לדורות, והלל
ראוי לומר על נס של מעבדות לחרות או ממיתה
לחיים, כדברי הגמרא במגילה (יז). וכן בפסחים
(קז): "על כל צרה וצרה שלא תבא על הציבור,
ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן".

על-כן יש לומר, כי הכוונה בהלל היא בעיקר
לנס הגאולה מעול מלכות יוון הרשעה. וכן
בהודאה ב'על הניסים', מאריכים בענין נצחון
המלחמה, ונס פך השמן נזכר רק ברמז: 'והדליקו
נרות בחצרות קדשך'.

ואם כן, יש לשאול: מדוע קבעו את ההלל
על הגאולה ממלכות יוון דווקא בימים אלו,
ימי חנוכה המזבח והמנורה? הרי מגילת תענית
מלאה בימים טובים על נצחונות החשמונאים את
היוונים, סביב כל השנה.

אם תאמר: מפני שאז נחו מאויביהם ופסקה
המלחמה, כמו שמשמע ב'על הניסים': "ואחר
כן באו בניך..." - הרי אין הדבר כן, כמו שידוע
מספרי החשמונאים ויוסיפון, שגם אחרי כיבוש
ירושלים וחנוכת המקדש, לא כלתה רגל היוונים
מא"י, והיו עוד מלחמות במשך שנים רבות.

ונראה שיש ללמוד מזה, שעיקר הגאולה
בעיניהם לא נחשב הנצחון הפיזי והעצמאות
המדינית, אלא החזרה לתורת ה' ולמקדשו

ליה שהמקדש צריך להבנות ע"י ישראל קודם לביאת המשיח.

ובכ"ז מרן הח"ח בהקדמה לספרו ליקוטי הלכות: "וכשראה הש"י, שישאל עמו מכינים עצמן לדעת דיני העבודה בכל הלכותיה, ועומדים ומצפים מתי יגיע דבר זה למעשה, בודאי יחיש לגאלנו, ויבנה לנו בית תפארתנו. כי מכיון שאנחנו עשינו את שלנו, הוא בודאי יעשה את שלו, וישוב אלינו ברחמים". ■

הרמח"ל (מ"ס ריש פ"ו), כן בענין השראת השכינה הכללית, מוטל עלינו לבקש ולדרוש, ולפעול עד מקום שירינו מגעת, ואז תגיע השלמתה מלמעלה.

ובכ"ז כתב ר' ישראל משקלוב תלמיד הגר"א, באגרתו לעשרת השבטים (נדפס בחייו ומופיע בס' אגרות ח"י ליערי עמ' 355): "קבלה בידינו מרבנותינו בעלי התלמוד ירושלמי (מ"ס מע"ט פ"ה ס"ב), שבהמ"ק עתיד להבנות קודם מלכות ב"ד" - ומזה הוא מוכיח להם שאינם צריכים להמנע מלעלות לא"י משום 'שלא יעלו כחומה'. הרי שהיה פשיטא

מבצע "שרי המאה" של אגודת "קדושת ציון" ממשיך!

הרבים ברחבי הארץ, בטוחנו, שיהיו רבים מאד אשר ירצו ליטול חלק במאמץ. שימו לב - מדובר בדבר שאינו מעל ליכולתו של אדם רגיל - להפיץ בעשרה בתי-כנסת אחת לחודש. מי שכמות זו קשה עליו, או שאין כל-כך הערה בתי כנסת וישיבות באזור מגוריו, יכול לקחת גם סכום קטן יותר, ומי שנדבה רוחו ומקום מגוריו התברך במקומות תפילה רבים - יכול אף לקחת יותר. כל שצריך לעשות הוא ליצור קשר אתנו, ולומר באיזה מקום ובאילו בתי כנסת או ישיבות כוונתכם לחלק. כמובן, שבישיבות עצמן מוטב שיהיה רכו מתוך בני הישיבה. אלו אשר עד כה היו מקבלים כמויות לחלק ימשיכו לקבל כסדרן.

בשמחה רבה עלינו להודיע, כי רבים נעתרו לקריאה זו מהחודש שעבר ונרתמו למאמץ החלוקה, דבר שהקל עלינו עד מאד ואפשר הפצה איכותית יותר. אנו זקוקים עדיין לאנשים נוספים בערים השונות, וביתר שאת - לבחורים בישיבות הקדושות, אשר ייצו בקרב חבריהם ובאזורים הסמוכים ליישיבה.

על-מנת להרשם למבצע ובכל ענייני ההפצה ניתן להתקשר למספר 052-7137627 או HAGAI3297@GMAIL.COM לשלוח הודעה בכתובת

בברכה ובתודה, מחלקת ההפצה,
אגודת "קדושת ציון"

קוראים יקרים! כבר למעלה משנתיים שאגודת "קדושת ציון" עושה כמיטב יכולתה להביא את המסר שכה יקר לכולנו לידעתו של כלל הציבור. הדבר דורש מאתנו מאמץ רב, ממון רב וסייעתא דשמיא גדולה. כידוע לכל, ישנה גם תופעה בשולי המחנה, של כאלו אשר אין ביכולתם להתמודד ברמה התורנית וההלכתית ועל-כן הם עושים ככל יכולתם להעלים את העלוניו מבתי הכנסת והישיבות. תופעה זו מחייבת אותנו לפעול ביתר חכמה במערך ההפצה על-מנת לסכל את מזימתם של אלו. אחר שנסינו שיטות שונות לחלוקה, אשר היו כרוכות בהשקעה רבה, הן פיזית והן ממונית, הגענו למסקנה, ולפיה הדרך הטובה ביותר להפצת העלון היא כאשר אתם - הקוראים הנאמנים והמאמינים בדרכו של העלון - תטלו חלק ממשי בהפצת העלון. כך, כנראה, רצונו של בורא עולם, שמלאכה נכבדה זו תוטל על כלל הציבור ולא על-ידי איש מקצוע זה או אחר. במסגרת זו, ככוונתנו למנות "שרי מאה" - אנשים האחראים על הפצת מאה עלונים בעשרה בתי כנסת בממוצע. כל שר מאה יקבל מידיו את העלוניו לביתו, והוא יהיה האחראי להפצתו באזור מגוריו בצורה הטובה והיעילה ביותר לפי הבנתו והכרתו את המקום בו הוא מחלק. אחר שזכינו להכיר את התומכים

דעת ציון הרב יהודה אפשטיין

היחס לרשעים לאור דברי רבותינו

במסגרת המאבק

הניטש כאן בארץ בין שומרי התורה לעוזביה, וביחוד בעיני אלו המבינים כי מאבק זה הוא על 'כל הקופה' ואינו מצטמצם רק לכך ש'יניחו לנו ללמוד ולקיים מצוות', אלא שגם אסור לנו להניח להם לחיות חיי הפקר כאילו אין בורא לעולם – היחס לרשעים הוא נושא בעל חשיבות עליונה, וכמו כל נושא אחר – מחובתנו להתחקות אחר שורשו, ולא לסמוך על ההלוך ילך הרגיל והמצוי, שכן זה לעיתים קרובות מושפע מכל מיני כיוונים שאינם שייכים לבית המדרש.

המקרא מלא תיאורים של שנאה לרשעים ושאיפה לאבדם מן העולם. דוד המלך בתהילים חוזר ומבקש מה' שיכלה את אותם אנשים, בין אם הם בני ברית ובין אם לאו, ואף נביאי ה' אינם מכירים במושג של דו־קיום, 'הכלה' וכל שאר הביטויים היפים של הפסיכולוגיה המודרנית.

חז"ל, כמי שבאים ליישם את הרעיונות של המקרא, אף הם אינם בוחלים בשום תאור על-מנת להדגיש את חובת ההיבדלות מהרשע ואת המלחמה שיש להלחם בו. אולם ישנה גמרא אחת מפורסמת, במסכת ברכות, ובה לכאורה נראה, כי היחס מורכב יותר, וכי יש דווקא לקרב את אותם אנשים ולא להרחיקם. אמנם, כאשר נתבונן בגמרא בעיון הנצרך, נדמה כי המסקנה תהיה שונה מזו שמקובל להבין ממנה.

זוה לשון הגמרא בברכות י. – "הנהו בריוני דהוו בשבכותיה דרבי מאיר והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו. אמרה ליה ברוריא דביתהו: מאי דעתך? – משום דכתיב: יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים? חטאים כתיב! ועוד, שפיל לסיפיה דקרא: ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים – ורשעים עוד אינם? אלא, בעי רחמי עלויהו ולהדרו בתשובה – ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה."

הלומד השטחי יבין כאן, שר' מאיר סבר תחילה שפרוש הפסוק הוא שאנו מבקשים על אובדן הרשעים, עד שבאה אשתו והעמידה אותו על טעותו, שכן הפסוק אינו מדבר על אנשים רשעים, אלא על הרשעות כשלעצמה. אולם הבנה זו קשה מכמב טעמים. ראשית כל, על ר' מאיר נאמר, כי 'גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו – שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו'. קשה, אם כן, לומר, שטעה בהבנה פשוטה של מילה בפסוק, ואשתו העמידה אותו על טעותו. יותר מכך – כשמעיינים בפסוק רואים, כי הניקוד לפי המסורה אכן תואם את הבנת ר' מאיר! המילה 'תִּטָּאִים' עם פתח ב'ח' ודגש ב'ט' משמעה אנשים שחוטאים, כפי שמצינו במילים רבות בעלות אותו משקל – בנאים, סבלים, גנבים, מלחים וכן הלאה. ברוריה אף היא ידעה זאת. היא לא באה לחלוק על פשט הפסוק, והרי כלל גדול הוא ש'אין מקרא יוצא מדי פשוטו' (שם ס"ג, יצנות י"א: כ"ד). ברוריה רק באה לומר דבר מחודש, ואת הפסוק למדה על דרך הדרש. בחכמתה הבינה, כי אותם בריונים, המצערים את בעלה, אינם רשעים במובן הפשוט של המילה. באותו דף בגמרא, בעמוד ב', מובא שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש, ואולי ניתן לומר זאת גם ביחס לאותם בריונים. המילה 'בריונים' אף היא מרמזת שהיו כאן יותר סוג של 'שבבניקים' מאשר אנשים בעלי רוע פנימי. מדובר ביהודים פשוטים, אשר מתוך בורותם ושעמומם עושים מעשים רעים, אך אין להם השקפת עולם שמנוגדת לתורה. בהם הכירה ברוריה, כי יש למשכם בעבותות אהבה, ועליהם לא חל אותיות פסוק. אך הוא חל גם על הרשעים האמיתיים, אלו הנלחמים בתורה ולא סתם מציקים מתוך שעמום ופורקן נעורים. עליהם אין רחמים, ובהם עלינו להלחם.

גם בימינו ניתן להבחין די בנקל בין סוגי הרשעים שישנם – בין אלו הדומים לאותם

בדברי רבן של ישראל החפץ חיים בביאור הלכה (סימן א סעיף א' ד"ס ולא יתבייש) – "אבל אם הוא עומד במקום שיש אפיקורסים המתקוממים על התורה ורוצים לעשות איזה תקנות בעניני העיר ועי"ז יעבירו את העם מרצון ה' ופתח בשלום ולא נשמעו דבריו בכגון זה לא דיבר הב"י מאומה ומצוה לשנאתם ולהתקוטט עמם ולהפר עצתם בכל מה שיוכל ודהמע"ה אמר הלא משנאיך ד' אשנא ובתקוממך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים וגו'".

בריונים, אשר ברוריה הבחינה, כי יש להתפלל עליהם ולקרב אותם, לבין אלו המבזים את ה' ואת תורתו – עליהם נאמר הפסוק הזה, ועוד אינספור פסוקים, שיש לאבדם מהעולם. חשוב לדעת את ההבדל, ולא להכליל את כולם תחת קטגוריה אחת. השטחיות לעולם אינה נכונה, אלא שכאן יש לשים לב כי היא עלולה לפעול לשני כיוונים שונים, ועלינו להשמר מפני שניהם – הן מפני ההכללה של כל הרשעים ככאלו שאין להם תקנה אלא שבירה, והן מפני ההכללה של כולם, כאילו הם לא באמת רשעים. ונסיים

חוק הלאום בראי היהדות החרדית

קיום האומה לפי השקפתנו. אולם אנשי הציונות הדתית אכן האמינו ביסודות הללו, ובכל זאת בחרו להסתופף בצלם של הרצל, וייצמן ונורדאו, אשר תפיסתם הלאומית הייתה שיש לבנות עם חדש, המנותק מסיני ומברית האבות. בטעות איומה זו נעוץ שורש ההפרדות של קהל יראי ה' מאלו אשר חברו לתנועה הציונית.

מעבר לנידון של איסור ההתחברות לרשע, היה כאן דבר עמוק הרבה יותר – הנסיון הנואל להקים עם 'עברי' חדש תחת עם ישראל המקורי, עם אשר הגדרתו הלאומית מבוססת על זיקתו לארץ גרידא, כמו כל עם אחר על-פני כדור הארץ, אשר מוגדר על-ידי שטח גיאוגרפי מסוים. עם ישראל המקורי, לעומת זאת, הוגדר על-ידי הברית הנצחית עם ה'. 'היום הזה נהיית ל'עם לה' אלהיך. ושמעת בקול ה' אלהיך ועשית את מצוותו ואת חקיו אשר אנכי מצוה היום' (דברים כ"ז, ט' – י'). זה היה הפשע הגדול ביותר של התנועה הציונית! החילוניות והזלזול במצוות לא היו אלא תופעה נלווית. יותר מכך – היו אלו תופעות מצערות שהתפתחו בגולה בלא כל קשר לציונות. אנשי הציונות הדתית בקוצר ראותם הבינו שהבעיה מתמקדת במה שעל-פני השטח, באי שמירת המצוות, וממילא הם חשבו שיוכלו לתקן את הציונות אם רק יוסיפו לה את תואר הלוואי "דתית". אם רק יקפידו על המצוות, אזי יוכלו ליתן תעודת הכשר לתנועה הציונית. אולם אלו

חוק הלאום, כך מדווחים, עומד בפני הישירות האחרונה לפני העמדתו להצבעה, ועדיין לא הגיעו לנוסח מוסכם, אשר יקבל את תמיכת רוב חברי הכנסת. בקרב המפלגות השונות שאינן אמונות על דעת תורה, כל אחד מנסה למשוך יותר לכיוון שלו, להדגיש ענין מסוים ולהרפות ענין אחר, כאשר בפועל לא נראה שמהשה מעשי אכן יצמח מהחוק הזה, ובמידה ותשתקף ממנו איזושהי נטיה יהודית, היא תמחק במחי פסיקתם של שופטי בג"ץ. אולם מה שחשוב לנו כיהודים יראי ה', אשר מבינים כי כל השלטון החילוני כאן הוא בלתי חוקי מיסודו, הוא לנסח בצורה הנכונה והבהירה ביותר את חוק הלאום האמתי, זה אשר משקף את השקפת התורה הנכונה בדבר הלאום, הארץ והשלטון שעליה.

בי זאת יש לדעת, שיותר מכל ענין אחר – הגדרת הלאום, הגדרת האומה היהודית – היא שעומדת ביסוד התהום הפעורה בין היהדות הנאמנה לבין התנועה הציונית כפי שהגדירו אותה מייסדיה. יותר מכך – היא אשר עומדת ביסוד המחלוקת העצומה שבין היהדות החרדית לבין הציונות הדתית כפי שנוסחה על-ידי ראשיה, ואולי ביתר שאת מאשר המחלוקת עם הציונות החילונית. מאנשי הציונות החילונית קשה היה לצפות לתפיסה נכונה של האומה היהודית, אחר שאלו כופרים ביסוד של מעמד הר סיני ושל הברית בין הבתרים, עליהם מושגת

חוקי השלטון, אשר הוא עצמו כפוף בכל מהותו וישותו לכורא עולם.

זוהי מהותו של עם ישראל, וחוק הלאום כפי שהוא צריך להיות אמור לשקף את אותו עיקרון. כל נסיון אחר לחוקק חוק לאום ובו תערובת של דמוקרטיה ושאר ערכים מערביים אנטי-יהודיים אינו אלא סילוף מהותו של עם ישראל. חוק לאום כזה יצטרף למגילת העצמאות של מדינת ישראל, אותו מסמך סכיופני, אשר מדבר מצד אחד על מדינה יהודית, ומאידך על שוויון זכויות לבני כל הדתות, תוך התעלמות מוחלטת מכל מה שאמור היה לנבוע מההגדרה של מדינה יהודית.

מאלו שאינם מאמינים בתורה אינני מצפה להרבה, אבל ממי שאכן מבין את מהותו של עם ישראל ניתן לצפות שלכל הפחות יאמרו את האמת בגאון ומבלי להתנצל. עבור הציבור החרדי יש כאן הזדמנות פז להציג את דעת התורה הצרופה, ואני מאמין שגם רבים בקרב הציבור החרדי-לי עשויים לפקוח את עיניהם ולאמץ את הגדרת הלאום האמיתית תחת זו של הציונות החילונית, אשר אבד עליה הכלח, ומעולם לא הייתה אלא אשליה.

שהיטיבו לראות, הבינו כי בעייתה של התנועה הציונית נעוצה במקום עמוק הרבה יותר מאשר בעובדת היותם של ראשי התנועה בעלי עבירות ההולכים בשרירות ליבם הרע. אלו שהיטיבו לראות קלטו שיש כאן נסיון להגדיר מחדש את העם היהודי, וזה כבר איום חמור הרבה יותר על המציאות שלנו כעם ה'. ולכן לא יועיל שידקדקו במצוות כאלו ואחרות, אלא יש לחזור להגדרה המקורית שלנו כעם ה', כעם סגולה, אשר כל צורת הגדרתו שונה בתכלית השינוי מזו של כל עם אחר.

ובאן אנחנו חוזרים לחוק הלאום. חוק הלאום כפי שהוא צריך להיות באמת אמור להגדיר אותנו כעם ה', אשר הורתו בברית האבות עם ה' לתת לנו את ארץ כנען, ולידתו במתן תורה ובהתחייבות של 'עשה ונשמע'. לא הארץ מגדירה את העם, כמו בצרפת או באיטליה, כי אם העם – ישראל – הוא שמגדיר את הארץ. ממילא אין כל מקום למושג המעוות 'ערביי ישראל', ואין כל דריסת רגל במדינה המתוקנת לדמוקרטיה המערבית, אשר אינה מבחינה בין יהודי לגוי. הברית עם ה' קובעת שארץ ישראל, סגולת כל הארצות, היא מקום ההתייחדות של עם ה' עם אלהיו, והעם אינו אלא מי שבא באותה הברית. חוקי הברית הם הם

Dear Jews! This unique pamphlet is being distributed all over the Charedi cities and neighborhoods in Israel. We have no governmental aid, as is obvious, and we depend solely on members of the public whom understand the importance of spreading our ideas. Due to the fact that many people all over the country and the Jewish world are waiting to read our message each month, and due to the fact that some noisy haters of us would do anything to prevent us from spreading our ideas, it is of utmost importance that our supporters all over the land help distributing the pamphlet in a professional manner and as much as possible. Car owners are specially called upon to help us with distributing. A professional distributor can work for us in Lakewood, New Jersey, but the costs are already very high. We also want to start distributing a pamphlet in English. We would be very grateful for any contribution and, as said above, for any help in distributing. You can be in touch with us in order to contribute, to take part in distributing or for any questions you may have. Just leave a message at 052-7195368 or better still, send an e-mail to yyy7@neto.bezeqint.net

ימי ציון הרב יעקב גליס [חלק ד']

עליית שלש מאות חכמים מבעלי התוספות

שנלחמו יד ביד עם
הערבים נגד הצלבנים,
ולא רק שהתיר להם
להתישב בירושלם, אלא
שגם שידל אותם לכך
ועשה מאמצים רבים למשוך

אותם ליישב את העיר.

השמועה על פתיחת שערי ירושלם פשטה
עד מהרה בכל תפוצות ישראל, היא נקלטה
במיוחד באירופה המערבית שסבלה באותם
הימים ממסעי הצלב וקהלות רבות התדלדלו
והתרוקנו מיושביהן. שנת תתק"ע (1210)
מציינת תחילתה של עליה גדולה לארץ ישראל,
בעיקר מצרפת ומאנגליה. באותה שנה ובשנה
שלאחריה עלו כשלוש מאות חכמים מבעלי
התוספות הצרפתים לארץ ישראל.

ראשוני העולים היו רבי יהונתן ב"ר דוד
הכהן, מגדולי חכמי לונזל, תלמידים וידידים של
הרמב"ם והראב"ד בעל ההשגות, רבי סעדיה
ורבי טוביה מחכמי צרפת, ורבי שמואל ב"ר
שמשון מחכמי פרוביניציה. רבי שמואל נפגש
בארץ ישראל עם רבי דוד ממוסול ראש הגולה,
והוא עזר לו לקבל רשיון להתישבות יהודית
בירושלם מאת מושל העיר, יחד אתו סייר בארץ
לארכה ולרחבה, השתטח על קברי צדיקים, וכתב
דין וחשבון מפורט ממסעו ומכל המקומות בהם
ביקר, אף עלתה בידו לחדור למצרת המכפלה.
כך מספר בעל "שבט יהודה": "הם הגיעו
למרסיל וירדו באניה עד אלכסנדריה, וילכו כל
ארץ גושן ובמדבר עד בואם לעיר הקודש, ובאו
חברונה, ושם מצאו ראש הגולה מבבל ובידו
חותם הכליפה אחמוד מבגדד, אשר מלך משנת
תתק"מ עד שנת תתקפ"ח, הם הלכו בחברתו
כל ארץ יהודה עד עיר ברעם, ומר שמואל לא
עזב הראש ההוא, והלך עד ננוה הנקראת מוסול,
ארצו של הראש, אחר כך שב לארצו והביא בידו
גם חותם מלך ירושלם [ממלכי הנוצרים שהיו בימים
ההם בכמה מערי ארץ ישראל] לכל הבאים לארץ
הקודש ובידו כל דברי מסעותיו שכתב זכרון
בספר, וילך לערי צרפת הצפונית וערי אנגלטירה
(אנגליה) ויער את רוחם לעלות ירושלימה".

ביום כ"ג תמוז תתנ"ט
(1099) נכבשה ארץ ישראל בידי
הצלבנים. הם ערכו בימים הראשונים לשלטונם,
טבח ביושביה היהודים והמוסלמים, והלכו
להשתטח על קבר משיחם כשידיהם מגוללות בדם
קרבותיהם. כנופיות הפושעים והרוצחים, חלאת
אירופה הנוצרית, מצאו בירושלם מקום לספק
את תאוותיהן הנפשעות והחולניות לשפיכת דם,
כשעל דגלם מתנוססת המטרה של "גאולת" קבר
משיחם מידי הכופרים. ירושלם הפכה שוב לעיר
נוצרית ולמרכז הכנסיה הלטינית שבראשה עמד
הפאטריארך, תושביה היו הצלבנים, הפראנקים
והאבירים אבירי הרצח והשוד, שהחרימו את
נכסי העיר אחרי שהשמידו את יושביה.

ישוב יצא חוק מפורש מאת גודפריד
מבויאן כובשה של ירושלם, ואחרי מותו מאת
בולדווין אחיו, שהכתירו את עצמם בכתר "מלכי
ירושלם", שאסר את חידוש הקהילה היהודית
בעיר. אף על המוסלמים נאסר לבוא לירושלם
ולדור בה. הם השקיעו מאמצים עצומים לעקור
ולשרש אחרי כל זכר יהודי בירושלם ולהטביע
ככל האפשר חותם נוצרי על העיר.

הצלבנים שלטו בירושלם קרוב לתשעים
שנה, אך הגזירה על היהודים שלא לבא לירושלם
רפתה במשך הזמן. כך אנו מוצאים יהודים
מבקרים, תיירים ועולי רגל ואפילו מספר תושבים
יהודים קבועים בעיר, בין המבקרים את ירושלם
באותם ימים אפשר למצוא את הנוסע רבי בנימין
מטודילא שאף כתב ספר מסעות ובו תיאור
מפורט על הנעשה בעיר, רבי פתחיה מרגנשבורג
- תלמידו של רבינו תם ואחיו של רבי יצחק הלבן
מבעלי התוספות, ואת רבי יעקב ב"ר נתנאל הכהן.

אחרי הכיבוש הערבי בשנת תתקמ"ז (1187),
נפתחו שערי ירושלם לרווחה בפני היהודים.
צאלח א דין הביע בכך את הערכתו ליהודים

שנשארה בידי הצלבנים, זו היתה אחת הסיבות לכך שיירושלם לא חזרה לשמש מרכז של תורה וחכמה עם ישיבה שממנה תצא תורה בכל תקופת הממלוכים אף שישבו בה חכמים גדולים.

בשנת תתק"ץ (1229) נכבשה ירושלם בידי הקיסר הגרמני פרידריך הוהנשטויפן שהכתיר את עצמו בשם "מלך ירושלם" והנוצרים הרימו ראש. אך לא עברו כעשר שנים והעיר נכבשה מידיהם בידי המלך המצרי שהרס את בצורי הצלבנים כדי למנוע את כיבושה מחדש. ארבע שנים לאחר מכן נפלה העיר שוב בידי הפראנקים, אך הם לא החזיקו בה מעמד אלא כשנה אחת.

העיר עוברת מיד ליד כשהיא שותתת דם. בשנת ה"א ד' החריבו הטורקים את העיר. כעבור שלוש שנים גירש אותם צאלח אל איובי נכדו של צאלח אל דין. בשנת ה"א י"ט (1260) החריבו הטאטארים של חולאגו כאן את העיר, אך השולטאן המצרי טאהר אל ביברס כבש את העיר שנים מספר לאחר מכן, גירש את הטאטארים מן העיר, סתם את פרצות החומה, הקים כמה מצודות, ששרידיהן קיימים עד היום, בתוכם החלק העליון שעל מגדל דוד.

כתוצאה מכל המלחמות האלה נהרסה ונחרבה העיר לחלוטין. תושביה, גם היהודים וגם המוסלמים, נהרגו על ידי הכובשים השונים שפשטו על העיר כארבה, ובמידה שנשארו בחיים ברחו מן העיר ועברו לצפונה ולדרומה של הארץ, שסבלו פחות מכל התהפוכות והמהומות. רק בודדים ואמיצי לב נשארו בעיר והחזיקו מעמד על אף כל התלאות. בחלקם של אלו נפלו גזירות ועלילות חדשות לבקרים, מסים קשים וארנונות, רדיפות ועלבונות, שמדות וגירושים. כל שלטון חדש חשד בהם בבגידה ובמתן עזרה למנוצחים, והכביד את ידו עליהן בטענות ובתואנות שונות.

עיר חרבה ושוממה הרוסה לחלוטין, מספר תושבים קטן עד לידי אימה, היא עצמה זרועה הריסות וחורבות. כזו היתה העיר ירושלם כפי שנתגלתה לעיני רבינו משה בן נחמן (הרמב"ן) כאשר עלה אליה בערוב ימיו.

הנה כי כן היה רבי שמואל שגרירה הנודד של ירושלם, הוא הפיץ גם כתבים בהם עודד את העליה. על המכתבים חתם "שמואל ב"ר שמשון הכהן הבא מירושלם ומן הגליל בשנת תתקע"א ויש לי חותם מלך ירושלם בידי עדות מכתב זה".

בראש שיירה אחרת של בעלי התוספות עמדו רבי יוסף ב"ר ברוך [המזכיר בתוספות בשם "רבי יוסף איש ירושלם", "רבי יוסף מארץ ישראל", "רבי יוסף שהלך לארץ הצבי"] ואחיו רבי מאיר, רבי אברהם הזקן ורבי דוד אף הם מגדולי בעלי התוספות, הם הגיעו לארץ ישראל דרך מצרים וביקרו שם בביתו של רבי אברהם בן הרמב"ם ששמח מאד לקראתם וקיבלם בכבוד רב. בספרו "מלחמת ה'" מספר רבי אברהם "וכשהגיעו חכמי צרפת אל הארץ הזאת ... ראינו שהיו בעלי חכמה וסברא ובינה ויראה ושמחנו בהם ושמחו הם בנו ועשינו בכבודם כפי חובתנו".

על שיירה זו נמנה גם רבי שמשון ב"ר אברהם משאנץ, אלא שלא כראשונים לא עבר דרך מצרים, אם משום שלא רצה להפגש עם רבי אברהם בנו של הרמב"ם שהוא חלק עליו, אם משום שלא רצה לעבור על הכתוב "לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד" (דברים ח, ט). אף הוא נקרא "איש ירושלם" "איש ציון". בזמן ישיבתו בארץ ישראל אסף ידיעות רבות על תכונות הארץ וגבולותיה וכללן בפירושו למשניות סדר זרעים.

בירושלם נתקבלו בכבוד רב על ידי שליט העיר, הוא חנן אותם בזכויות מיוחדות ונתן להם אפשרות לבנות לעצמם בתי כנסיות ובתי מדרשות ולהפיץ את תורתם. בעל "שבט יהודה" אף יודע לספר כי "נעשה להם נס והתפללו על הגשמים ונענו ונתקדש שם שמים על ידם". רבי יהודה אלהריזי שביקר בירושלם בשנת תתקע"ו ראה אותם בירושלם והוא כותב בספרו "תחכמוני": "ויפגעו בי מלאכי אלקים הם חסידי עליון הבאים מארץ צרפת לשכון בציון ובראשם הרב החסיד רבי יוסף בן הרב רבי ברוך יהי לאלקיו ברוך, ואחיו החכם רבי מאיר בנו שכלו חשכים מאיר".

לא כל העולים השתקעו בירושלם, רבים מהם וביניהם רבי שמשון משאנץ השתקעו בעכו

אמונת ציון הרב מנשה בן-יוסף

ה' אלהי ישראל

כהמשך העסק בבירור
עיקרי היהדות וידיעת
ה', אבואה לבאר עוד ענין
נוסף בידיעתו ית' שמו.

עימנו. ומבואר, שביאור
המושג 'להינו' הוא
שהוא המשגיח עלינו
להטיב לנו.

ואף שבודאי היות ה'
להינו דורש מצדנו יחס הדדי כפי
הראוי לאלהים, ואם אין היחס הזה נשמר הרי
שיחס זה הופך לנו לרועץ ואנו נענשים על כי
למרות שה' הוא להינו לא התנהגנו עמו כפי
הראוי לנו להתנהג עמו, מ"מ עיקר המציאות
שה' הוא להינו היא מה שהוא ית' משגיח עלינו
ושם את כל מעייניו בטובתנו.

וכן מתבאר גם מתוך ברכת 'אמת ויציב'
ו'אמת ואמונה', שאנו מסמיכים אותה על מה
שאנו אומרים בק"ש – 'אני ה' אלהיכם', ועל כך
אנו אומרים 'אמת ויציב ונכון... הדבר הזה עלינו,
אמת אלהי עולם מלכנו צור יעקב מגן ישענ...
אמת שאתה הוא ה' להינו ואלהי אבותינו מלכנו
מלך אבותינו גואלינו גואל אבותינו יוצרינו צור
ישועתנו, פודנו ומצילנו מעולם שמך אין אלהים
זולתך'.

הרי שדבר ה' ית' – שהוא להינו – מתבאר
אצלנו כצורנו וגואלנו וכל תוארי ברכת הגאולה,
שהם כולם תוארים השייכים להשגחתו ית' עלינו
ושרייתנו בצלו.

ויש להתבונן, כי על שני דברים בלבד נזכר
במקרא, כי הסיבה למה שעשאם ה' היא בכדי
להיות לנו לאלהים, א' על יציאת מצרים, ב' על
נתינת הארץ. על יציאת מצרים נאמר 'אני ה'
אלהים אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות
לכם לאלהים' (צמדבר ט"ו, מ"ה), ועל נתינת הארץ
נאמר 'אני ה' אלהים אשר הוצאתי אתכם מארץ
מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם
לאלהים' (ויקרא כ"ב, ל"ח), וכן נאמר באברהם 'ונתתי
לך ולזרעך אחרוך... את כל ארץ כנען... והייתי
להם לאלהים' (בראשית י"ז, ח).

וביאור הדבר הוא, כי ה' הוא אלהי ישראל,
והיינו אלהי עם ישראל כעם, ועיקר גילוי היותו
אלהים הוא במה שהוא פועל לטובתנו כעם,

הנה הענין היותר מרכזי באמונת ישראל
הוא היותו של ה' אלהי ישראל, ויש לבאר ולברר
ענין זה.

הנה פי' המושג 'אלהי ישראל' תלוי בפי'
המושג 'אלהי פלוני' בכל מקום שנזכר ביטוי כזה
במקרא. ואכן יש לדון בכל מקום כזה, כגון 'אלהי
ישראל' או 'אלהי אברהם יצחק ויעקב' אם פי'
הענין הוא האלים אשר ישראל ואברהם, יצחק
ויעקב מאמינים בו ומתייחסים אליו כאלהים,
או שפי' הענין הוא האלים אשר פונה להשפיע
ולהיטיב לישראל ולאברהם, יצחק ויעקב.

ומהרבה מקראות יש להוכיח כצד השני,
שפי' המושג שה' הוא להינו הוא שהוא דואג
לטובתנו, ואביאה כמה מהם לדוגמא. בפרשת
המן אמר ה' 'בין הערביים תאכלו בשר ובבקר
תשבועו לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם' (שמות ט"ז,
"ב), שעי' נתינת המן לישראל הם ידעו כי ה'
דואג להם ומשפיע אליהם, ולא שעי"ז ידעו שהם
מאמינים בו, שזהו ענין שתלוי בהם ולא בו ית'.

עוד כתיב "ואף גם זאת בהיותם בארץ
אויביהם לא מאסתם ולא געלתם לכלותם להפר
בריתי איתם כי אני ה' אלהיהם" (ויקרא כ"ה, מ"ד), ואם
היותו להינו היא נתינת טעם על השגחתו ית'
עלינו שלא נאבד, ש"מ שענין היותו להינו הוא
היותו מנהיגנו לטובתנו.

וביהושע כתיב "ויען העם ויאמר חלילה לנו
מעזב את ה' לעבוד אלהים אחרים. כי ה' להינו
הוא המעלה אותנו ואת אבותינו מארץ מצרים
מבית עבדים... ויגרש ה' את כל העמים ואת
האמורי יושב הארץ מפנינו גם אנחנו נעבוד את
ה' כי הוא להינו" (יהושע כ"ד, ט"ז – ט"ח), ומשמעו, כי
אחר אשר פרטו את טובות הקב"ה עליהם, אמרו
כי גם אנחנו נעבוד אותו באשר הוא ככה הטיב

ביד זרים ובניה עזובה. ואמנם עדיין נותר משהו של גילוי אהותו עלינו בעולם בכך שאנו עדיין קיימים ולא אבדנו, כמו שנאמר 'ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר ברית איתם כי אני ה' אלהיהם'.

והנה סבורים היינו לומר, שקיום עם ישראל ונצחיותו הוא ענין מצד עצמו, שהוא לבדו גם הוא מגלה את היות ה' אלהינו, והיינו שפעולות ה' מצד היותו אלהינו הן שלוש, האחת - העמדת עצם קיומנו ושמירתו עלינו לבל נאבד, השניה - עשותו אותנו לעם בני חורין, והשלישית - נתינתו לנו את הארץ. ואם כי בגלות אין היותו אלהינו נגלה מצד שני הענינים האחרונים, מ"מ הוא נגלה כלהינו מצד הענין הראשון, שהוא מעמיד את עצם קיומנו - כך היה נראה לכאורה.

אמנם מדברי חז"ל למדנו לא כך, שהנה אמרו בהגדה של פסח 'ברוך שומר הבטחתו לישראל, שהקב"ה חישיב את הקץ לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו... והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילינו מידם'.

ומשמעות המאמר היא, שהבטחתו של הקב"ה לאברהם אבינו לתת לו את ארץ ישראל [שהיא ההבטחה עליה מדבר בעל ההגדה, שהיא זאת שהובטחה לו בברית בין הבתרים] היא זאת שעמדה לאבותינו ולנו שלא יוכלו לכלותנו. ונמצאנו למדים מכך, שהיות בני ישראל קיימים ואינם כלים אינו ענין עומד לעצמו, אלא הוא הכנה לכך שיבוא יום ושוב נשוב אל ארץ הקודש, וכל קיומנו בגולה אינו אלא על-מנת לחזור להיות עם קדוש בארץ הקודש, והבטחת ארץ ישראל היא המעמידה את קיומנו!

וביאור הדבר הוא, שה' הוא אלהי עם ישראל, והוא בחר לו את ישראל להיות להם לאלהים והם יהיו לו לעם, ובגלות אין עם ישראל במצב ומציאות של עם כלל, שאין מציאות עם אחד אלא בשבתנו יחד בארץ אחת, וכמ"ש בווהר אמור דף צ"ג: עה"פ 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ' (דברים י"ז, כ"ב) - 'לא אקרון אחד אלא

ומציאות העם כעם תלויה היא בשני דברים, האחד - בחירותו של העם, והשני - במה שיש לעם מקום ונחלה להיות בו, ועל כן היות ה' ית' אלה מתגלה בשני דברים אלו - בהוציאו אותנו לחירות, שבכך נעשינו לעם, ובתתו לנו את ארץ כנען לאחוזת, שבזה נשתלמה מציאותנו כעם, ומצד כל זה אנחנו עמו והוא אלהינו, שהוא יצר את מציאותנו כעם.

ויתר על כן יש כאן, כי אם מצד העניין של מקום לשבת בו לבד, היה די שיתן לנו הקב"ה איזה ארץ לאחוזת ולא דווקא את ארץ כנען. אך ענין נתינת ארץ כנען דווקא לנו, היא מפני שלכל עם ועם ישנו אופי המיוחד לו, ואופי זה מושפע הוא הרבה מהארץ בה הוא נמצא, והארץ היא עושה את העם למה שהוא - ארץ רוסיה עושה את העם הרוסי לרוסי, וארץ צרפת עושה את העם הצרפתי לצרפתי וכן הלאה, וכמאמרם ז"ל 'יש ארץ מגדלת גיבורים ויש ארץ מגדלת חלשים' (תנחומא שנה י"ב, ושבא ברכ"י על במדבר י"ג, י"ח). והנה ארץ ישראל במהותה היא ארץ שמגדלת את ישראל, ארץ אשר איננה סובלת עוברי עבירה וכאשר הקיאה את יושבי הארץ שהיו בה קודם ישראל בטמאם אותה, והנמצאים בה בהכרח הם נושאים עיניים כלפי מעלה ומשעבדים את ליבם לאביהם שבשמים, מפני שארץ זו למטר השמים תשתה מים ועיני ה' תמיד בה מראשית השנה ועד אחרית שנה. כללו של דבר, ארץ ישראל היא הארץ המגדלת את ישראל להיות ישראל, וכשהם אינם בה הם הולכים ומתרחקים מאופיים האמיתי, ונמצא שנתינת ארץ ישראל דווקא לנו היא זו העושה אותנו להיות ישראל, ומעמידה את עמנו להיות מה שהוא, ועל כן מעיקרי מציאות עמנו הוא להיות יושבי ארץ ישראל, ובתת ה' לנו את הארץ מתגלה בזאת היותו אלהינו בהעמידו אותנו על מציאותנו האמיתית.

והנה בגלות עומעמה ההתגלות האלהית של היות ה' אלהינו, שהגילוי מצד מה שאנו בני חורין עומעם באשר אין אנו בני חורין במובן המלא של ממלכה עצמאית שלטת, והגילוי מצד נתינת א"י לנו כמעט נסתלק והלך לו כאשר ניתנה הארץ

ישראל לישראל דבר שאין בו אלא שני צדדים כן או לא, אלא הוא דבר שיש בו יותר ופחות, וכל יהודי נוסף שיש בא"י הוא קיום ההבטחה האלהית לישראל ביתר שאת, והבטיחנו ה' שאף בזמן הגלות לא תבטל הבטחתו זו לגמרי, וכדברי הרמב"ם הנ"ל.

ואנו שזכינו לראות בהתגשמות הבטחה זו באופן שלא נתגשמה מיום גלות ישראל מעל אדמתו בחורבן בית ראשון, הן מצד כמות היהודים אשר בארץ הקודש, והן מצד חלקי הארץ שהם תחת ידי ישראל, אנו שזכינו לראות בשוב ה' את שיבת ציון כפי שלא הייתה זה אלפי שנים וזכינו לראות בעיינינו כי ה' הוא אלהינו, אשרי חלקנו, ועלינו כעת לקרוא כקריאת העם אל יהושע – גם אנחנו נעבוד את ה' כי הוא אלהינו, ובמהרה יקבץ ה' את כל נדחינו, ויתן את כל ארץ הקודש מנהר מצרים ועד נהר פרת בידינו, וישוב כימי קדם לשכון כבוד בארצנו. ■

בארץ'. ועל כן ישראל בזמן הגלות אין ה' להם לאלהים מצד מצבם העכשווי, שאין ענינו של הקב"ה להיות לאלהים ליחידים פזורים מזרע בית ישראל, רק להיות לאלהים **לעם ישראל**, ועל כן ה' הוא אלהים לישראל אף בגלות רק מצד הבטחתו להם להשיבם למצבם התכליתי בו יהיו הם עם והוא יהיה להם לאלהים. נמצא, שגילוי היותו של ה' אלהינו בזמן הגלות אינו אלא מצד מה שאנו רואים בנס השרדותנו את התכנית האלהית להיות לנו לאלהים בתתו לנו את ארץ אבותינו.

והנה אמרו חז"ל – 'כל הדר בחז"ל דומה כמי שאין לו אלוה' (כתובות ק"י), ולמדוהו שם מן המקרא של 'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים' אותו הבאנו כראשית המאמר, וביאור המאמר לפי דרכנו הוא, כי היושב בארץ ישראל – מעצם ישיבתו בה, הוא שייך לענין האלהי התכליתי, ובו מתקיימת התכנית האלהית עצמה לתת את ארץ ישראל לישראל. לעומתו, הדר

בחז"ל מנותק הוא מאלהי ישראל ואין לו שייכות עם פעולותיו של ה' כאלהי ישראל, ואף קיומו אינו אלא כהכנה ליום בו הוא או זרעו ישובו לארץ ישראל, ואז יתקיים בהם הרצון האלהי לתת את א"י לישראל.

והידוש גדול השמיעונו חז"ל באמרם את אלו הדברים אף על קיומם של יחידים בא"י בזמן הגלות, והיינו שאף בזמן הגלות, היות איזה מקצת יהודים בא"י הוא חלק מקיום ההבטחה האלהית לתת את ארץ ישראל לישראל, והוא כמ"ש הרמב"ם בסה"מ עשה קניג, וז"ל – 'אילו הנחנו דרך משל כי בני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לא מעשות זאת, כי הוא הבטיח שלא ימחה את אותות האומה מכל וכל...' [ושמעתי מהג"ר שלמה פיישר שליט"א, דהיינו מירושה שניה ואילך, דירושה ראשונה ושניה יש להן ושלישית אין להן, דאילו קודם ירושה שניה הרי ג"ב שנה לא עבר עוף ביהודה]. ומשמעות הדבר, שאין ההבטחה האלהית לתת את ארץ

הרב עובדיה יוסף:
"חוב גמור על כל מי שחרד לדבר ה' לעלות לארצנו הקדושה."

הרב יהושע בנימין זילבר:
"גם בתקופה זו בשלטון החופשים לא נפטרנו ממצוה זו."

חובת העליה לארץ ישראל

ספר חדש

גדולי התורה והחסידיות קוראים לעם ישראל לעלות לארצנו הקדושה

להשגת הספר 052-7675321

משפטי ציון

הרב אברהם הימן

[חלק ה']

האם השיטה הדמוקרטית
כפי שהיא נהוגה כיום
יכולה להוות בסיס
למדינה דתית מובהקת,
שבה הדת, ההלכה
והפוליטיקה הולכות יחדיו
ואינן צרות זו לזו.

לעיל ביארנו את שיטת האבאבנאל, ולפי עיקר
כוונת התורה היא שצורת השלטון תהיה
דמוקרטית, כלומר שההלכות תתקבלנה ברוב
דעות. דא עקא, שרבים רואים בעצם המושג
'דמוקרטיה' דבר המנוגד בתכלית ליהדות,
בבחינת קיסרי וירושלים, שאם יאמר לך אדם
ישבו שתיהן אל תאמין. אכן, על-פניו
הדמוקרטיה המערבית כיום מציבה את האדם
במרכז ההווה, את חיי החומר והנהנתנות היא
רואה כתכלית ואת פריקת העול כמטרה – אכול
ושתה כי מחר נמות. התורה, לעומת זאת, דוגלת
בערכים הנעלים שמציבה היהדות בפני האדם.
אולם עדיין יש מקום לעיין האם בהכרח הדברים
סותרים, שכן נראה לומר, כי עצם המושג
'דמוקרטיה' הוא רחב מאד, ולאו כל אנפי שוין.
בכדי לבאר ולברר את הדברים, נפרוס מעט את
היריעה כדי לרדת לשורשם.

הרעיון הדמוקרטי בבסיסו הוא שהעם במדינה
הוא הריבון, ולכולם ישנם זכויות, וכל
ההחלטות וההכרעות מתקבלות על-פי רוב
דעות. ישנן שתי גישות מרכזיות, האחת
דמוקרטיה ישירה, אשר בה בכל החלטה ושואלים
את העם – מה שקרוי 'משאל עם'. הגישה השניה
היא הדמוקרטיה הייצוגית המקובלת כיום,
במסגרתה העם בוחר אנשים מסוימים ומסמין
אותם לנהל ולהחליט בכל ענייני המדינה.
עקרונות אלו מובאים כבר בחו"מ, ונבאר
בקיצור. גרסינן בגמ' ב"ב ח: – "תנו רבנן...
ורשאין בני העיר להתנות על המדות ועל
השערים ועל שכר הפועלים ולהסיע על קיצתן",
ופרש"י 'לקנוס את העובר על קיצת דבריהם
להסיעם מדת דין תורה'. פרוש הדבר, שמלבד
הכח של בני העיר לתקן, יש להם גם כח לקנוס

בכל הנוגע למצוות
מינוי מלך
נתבאר לעיל שיטות
הראשונים בזה. אמנם
גם לדעת הר"ן והרמב"ם
ורוב הראשונים שהיא מצוות
עשה חיובית, יש לדון האם בזמננו שייך

בפועל מינוי מלך. הרמב"ן בפירושו לתורה (דברים
י"ז ע"ו) מקשה מדוע הזכירה התורה "לא תוכל
לתת עליך איש נכרי", הלא כתיב "אשר יבחר ה'
אהיך", וה' ודאי לא יבחר בנכרי. ושם ביאר, וז"ל
– "יאמר שום תשים עליך המלך שיבחר השם בו
אם תוכל לעשות כן שיענך השם בנביאים, אבל
איש נכרי לא תוכל לתת עליך לעולם". הרי
מבואר מדבריו, שנביא אינו תנאי מוכרח, אבל
נכרי אסור בהחלט. ובהמשך דבריו שם כתב
שכל מולך על עמים מאת האלים היא לו, ויוצא
א"כ שלדברי הרמב"ן מינוי מלך שייך בזמננו.
אמנם כבר הבאנו לעיל (קדוש ציון חודש אלול עמ' ד) את
דברי הציץ אליעזר בספרו הלכות מדינה ח"א
שער ג' פ"א, שנקט שאין באפשרותנו כעת
לחדש את המלוכה על-פי דברי הרמב"ם
בפהמ"ש לפרק חלק ביסוד השנים עשר ובהלכות
מלכים ומלחמותיהם פ"א ה"ח וברדב"ז שם,
שזה תלוי בנביא.

ובר מן דין, גם אם הרצוי הוא להקים מלך כפי
דעת רוב הראשונים שהוא רצון ה'
לכתחילה וודאי יש בדבר זה יסוד ותיקון גדול
לשכינה, מכל מקום כמו שאנו נוכחים לדעת בכל
הקשור לגאולתן של ישראל, מהלך הדברים
בדרך-כלל הוא על-פי המצוי, כלומר רצון
הקב"ה כעת שהוא מוביל את מהלך הדברים
באופן שונה ממה שהיינו רוצים. וענין זה בפרט
אף למדנו מתורתו של המלבי"ם (ש"י מ"ב ד יח – הוצא
צ'קדוש ציון ג'ליון אב עמוד ג'), ומי יתן שברגע אחד הכל
יתהפך ותבוא הגאולה השלמה ומלכנו בראשנו
ויקום בנו "וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה
הזה" (דניאל ז', י"ג). משום כך, יחד עם השאיפה
לכינון וחידוש המלוכה מוטלת עלינו חובה
קדושה להזהר ולא לחזור על טעויות העבר מרוב
רצון ושאיפה לשלמות. ומתוך כך יש לנו לבחון

להתנות על השערים וכדומה, אבל דברים שהם נצרכים לקיום של בני העיר – פשיטא לכו"ע. שהולכים בהם אחר רוב דעות.

אמנם יש דברים, שאף המיעוט יכול לכפות על הרוב, כמו שנפסק בסי' קס"ג ס"א – "כופין בני העיר זה את זה אפילו מיעוט את המרובין לעשות חומה דלתים ובריה לעיר ולבנות ביי"כ ולקנות ספר תורה נביאים וכתובים כדי שיקרא בהן כל מי שירצה מן הציבור". הבאנו בקיצור נמרץ את שורשי הדברים לבאר, שהדבר יתכן גם על-פי דת תורתנו הקדושה.

אמנם לכאורה נראה, שהדמוקרטיה אינה ערך בפני עצמו נכמו המלוכה, לכל הפחות לשיטת הרמב"ם, אלא זהו כלי שעל-ידו אפשר יהיה לנהל את עניני העם בצורה הטובה ביותר (עי' אברבנאל בראשית י"א, י"ב ד"ס ויוסף נחלה, וד"ק). אולם כיום קיימות שלוש תפיסות מרכזיות בקרב אומות העולם, אשר מממשות את ערכיהם והשקפת עולמם בתוך מסגרת הדמוקרטיה – א. התפיסה השלטת בעשרות השנים האחרונות, ולפיה הערך המרכזי הוא הערך הלאומי, והמימוש הטוב ביותר שלו הוא על-ידי הדמוקרטיה. באופן כזה כל החוקים והפעולות שנגזרות מהשלטון מבטאות ומדגישות את ערכה של האומה ופחות את האדם הפרטי כבעל ערך בפני עצמו. ב. לפני כשלושים שנה החלה הלאומיות לפנות את מקומה לטובת האדם כפרט יחיד. כל אדם הוא בעל ערך בפני עצמו, וממילא מזה נגזרות הזכויות שלו. ג. בשנים האחרונות רווחת תפיסה חדשה ומסוכנת, שאינה רואה את המהות באדם עצמו. כולם שווים לא מפני שהם שייכים לאותה מהות, אלא מפני שהם חסרי מהות. לכן אף אחד אינו רשאי לבוא בשם אמת מוצקת, מפני שאף אחד אינו מנסה לפרוך אותה. אחד מאמין בזה והשני בדבר אחר וכולם שווים. לפי תפיסה זו, לכל אחד ישנן זכויות, וממילא הוא בעל ערך, כלומר הערך נגזר מהזכויות נעל-פי הגיון זה גם בעלי חיים יכולים להיות בעלי ערך כמו בני אדם, משום שגם להם יש זכויות).

ולהעניש את העובר על תקנתם אף כאשר מדין תורה אין ראוי לקונסו, וכן נפסק בשו"ע בחור"מ רל"א סכ"ח. והם רשאים לא רק לקנוס על תקנתם, אלא גם על שאר דברים שנצרכים לישוב העיר והמדינה – עי' שם סי' ב' ס"א, וז"ל – "כל בית דין, אפילו אינם סמוכים... דנין בין מיתה בין ממון, בין כל דיני עונש, ואפילו אין בדבר עדות גמורה... ויש להם כח להפקיר ממונו ולאבדו כפי מה שרואים לגדור פרצת הדור... וכל מעשיהם יהיו לשם שמים, ודוקא גדול הדור, או טובי העיר שהמחוס ב"ד עליהם. הגה: וכן נוהגין בכל מקום שטובי העיר בעירן כב"ד הגדול, מכין ועונשין, והפקרן הפקר כפי המנהג...". ועיין שם בבהגר"א סק"ח, שמקור הדין מהגמרא הנ"ל בב"ב.

אמנם בענין הסמכות לתקן לכל העיר נחלקו הראשונים לגבי דברים שהם רווח לאחד והפסד לאחר. דעת המרדכי בשם רבנו תם (נ"ב סי' ת"פ – תפ"ח), שאי אפשר לתקן אלא בהסכמת כולם. אולם רבים מהראשונים חולקים, וסבירא להו שיש כח ביד רוב בני העיר או ביד טובי העיר לכפות תקנותיהם על היחידים אפילו במקום הפסד – מרדכי שם (תפ"ז בשם ראב"ה), וכ"כ הרא"ש בשו"ת כלל ו' ס"ה, וז"ל – "דע, כי על עסק של רבים אמרה תורה אחרי רבים להטות ועל כל ענין שהקהל מסכימים הולכים אחר הרוב, והיחידים צריכים לקיים כל מה שיסכימו עליהם הרבים. דאם לא כן, לעולם לא יסכימו הקהל על שום דבר, אם יהיה כח ביחידים לבטל הסכמתם. לכן אמרה תורה בכל דבר הסכמה של רבים – אחרי רבים להטות". ובסי' שם כתב – "ועל זה אמרה תורה: אחרי רבים להטות. דאי לא תימא הכי, אין תקנה לציבור לעולם, כי מתי יסכימו כל הקהל לדעת אחד?". ועי' ברמ"א סי' ב ס"א, שפסק כר"ת, אולם כתב שמ"מ הולכים אחר מנהג העיר, וכ"ש אם קבלו עליהם. ובשו"ת חת"ס חור"מ סי' קט"ז ביאר דבריו, שר"ת עצמו מודה לראב"ה בכה"ג שהוא ממנהגא, וגם בשו"ת הראנ"ח סי' צ"ח ביאר, שלא נחלקו הראשונים אלא בנוגע לדברים שאינם מוכרחים להיעשות מצד עצמם כגון

שמתפשטת כעת בעולם מצד השמאל הליברלי. כמובן, שבית המשפט הישראלי דבק מאד בגישה זו, בבחינת 'ככל תועבות העמים אשר סביבותיכם', ועל-פיה הוא מכשיר את כל התועבות והשרצים שבעולם.

לאור הדברים שנתבארו לעיל, נראה בברור, כי שלטון דמוקרטי על-פי התורה כשיטת האברכנאל והנצי"ב או כברת מחדל יכול להתקיים כפי האופן הראשון, שהערך היהודי והתורני עומד בראש, וממנו נגזרים כל החוקים או כל מה שנצרך לתועלת ותיקון המדינה, ואפילו בדברים שמעבר למשפט התורה, כמו שביארנו לעיל. באופן זה אין הדמוקרטיה מנוגדת לשלטון התורה, אלא היא משמשת ככלי ביד התורה וביד רצון ה'. ואפשר גם לראות בצורת מימוש הרעיון שבתפיסה השניה ובפרשנות שנתנה לה כפתרון טוב ומועיל עד שתתחדש המלוכה מבחינת 'מאויבי תחכמני'. אם נחליף את 'כבוד האדם וחרותו' על-פי התפיסות הנפסדות לתפיסה היהודית – שהרי התורה היא זאת שייסדה את כבוד האדם כערך עליון – 'כי בצלם אלים עשה את האדם' – רחמים, חמלה, צדק ויושר, מניעת פערים קיצוניים בתוך החברה [שמיטת כספים, איסור ריבית, איסור הונאה וכן הלאה], תביעת צדק ביחס לגר תושב הראוי למעמד זה לפי תורתנו, ועוד סוגיות ארוכות בכבוד האדם האמיתי, המנוגד לשוויון האוניברסלי המזויף. ומעליהם נציב את בית הדין הגדול העליון, שהוא יפרש את חוקי המדינה על-פי חוקי היסוד של התורה. וכמו שהיועץ המשפטי לממשלה מלווה כל חוק ובודק אם הוא חוקי ואם הוא יעבור בבג"ץ, אפשר לעשות כן גם ביחס למדינה תורנית, וכל חוק שירצו להעביר לרווחת העם יצטרך לקבל אישור אם הוא תואם את ערכי התורה. הכלל העולה הוא אחד – אין הדמוקרטיה בהיותה כלי בלבד מנוגדת לשלטון התורה. היא מנוגדת לתורה רק כאשר תופסים אותה כפי שהיא כיום ויוצקים לתוכה ערכים אוניברסליים נפסדים.

על בסיס התפיסה השניה נוסדה המהפכה השיפוטית שממנה סובלת היהדות במדינה [מצב זה קיים בכל העולם ואינו מתיד דווקא לארץ-ישראל]. באמצעות חוק 'כבוד האדם וחרותו' שאותו כתב ודחק נשיא הבג"ץ דאז אהרן ברק, שודדו כל המערכות השלטוניות והוכפפו לבית המשפט. החוק נוסח באופן עמום וקצר במיוחד, כך שניתן יהיה לפרשו ככל העולה על הדעת. השלמה לחוק הזה נתן ברק באמצעות חוק יסוד 'חופש העיסוק', ובקובעו את שני החוקים הללו כחוקי יסוד, הכפיף את כל שאר החוקים אליהם. ואכן, בשורת פסיקות משפטיות לאחר מכן, פרש והרחיב ברק את יסודות החוק לאורך ולרוחב כדי הדמיון הטובה עליו. נביא כאן דוגמא אחת, שממנה ניתן ללמוד על כל המהלך. בפסיקה של בית הדין הגדול בירושלים בתביעה של בעל נגד אשתו שזנתה תחתיו חייבו את האשה לקבל גט מכח עדות שהבעל הביא, אשר הושגה באופן לא חוקי. מכח 'כבוד האדם', שזכאי לחרות ולפרטיות, פסל ברק באמצעות שורה של הבלים וגיבובי דברים את השימוש בעדות, מפני שעל-מנת להשיג את העדות עבר הבעל על החוק. וככל שהדיינים האריכו להוכיח, שגם על-פי החוק אין כאן פגיעה בפרטיות, וגם לו נניח שישנה פגיעה, עדיין אין זה פוסל את העדות עצמה, שהרי בא הרוג ברגליו, עשה ברק פלפולי הבל וטיהר את השרץ בק"ן טעמים (עין צדק בכתרזה בספר מהלכי משפט ח"ג מהלך כ"ג עמ' 436). גם במשפטו של החייל הורה מחברון אלאור עזריה נ"י, עוסק נתח נכבד מפסק הדין בקדושת חייו של המחבל, אותו כנתה השופטת 'המנוח'...

דברים אלו מוכיחים שוב, שכל מי שחושב עדיין, שכפי שהמציאות היא כיום אפשר להשתלב בחברה הישראלית מבלי להציב אלטרנטיבה תורנית ברורה וערכית הנוגעת לכל שטחי החיים, טועה הוא טעות חמורה ומסוכנת. זאת, מכיון שכל התנגשות בין ערכי היהדות וההלכה לבין הערכים הליברליים תסתיים תמיד לרעת היהדות, וכפי שאנו נוכחים לדעת יום יום, במיוחד לאור התפיסה השלישית

קוראים כותבים

גאוותה של מלכות שימים

"עד השמידם אותם".
וכך עשו ישראל במאות
הערים אשר בארץ, מן
הסתם מדובר במיליוני
אנשים. ממש שואה.

וכל כך למה? מה חרי האף
הגדול הזה?

התורה מסבירה את הענין בארבע מילים
(סוף משפטים) - "פן יחטיאו אותך לי", ובסוף
שופטים: "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות
ככל תועבותם... וחטאתם לה' אלהיכם". **כדאי**
וכדאי הריגת ההמונים הזו **כדי** למנוע החטאת
ישראל חלילה. [עם זאת מבואר בדברי חכמינו (ירושל')
שנביט (פ'), שיהושע שלח אגרות מקודם כניסתם, כי
הורצה להשלים עם ישראל ולקבל מצוות בני נח ישלים,
והורצה ליפנות יפנה, וי"א שאף לאחר כניסת ישראל
לארץ יכלו להתגייר].

אבל עם ישראל! מה זה היה לך! איה מדותיך
הטובים אשר נתיחדת בהם - בישנים, רחמנים,
גומלי חסדים? ומה עם "אהבת הבריות"?
ו"אוהב שלום ורודף שלום"? ו"דרכיה דרכי
נעים"? [ומה עם 'חילול השם'...?].

אולם הסיבה לכך שאנו שואלים שאלה זו
היא, כי איננו מכירים מהו 'חטא', מה משמעותו
ומדוע הוא כה חמור. אך לפי האמת שהודיעונו
רבתינו, כי 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו',
הדבר מובן בהחלט, שהרי כל אחד מבין נמלכד
העולם ה"מתורבת" של הדור האחרון כי כאשר
כובשים ארץ, אין משאירים שם נפש המסכנת את
העם הכובש, גם אם אינה אשמה שהגיעו למצב
זה. [וכן תמיד ידעו, כי מתחילה ראשי העם הנכבש
אחרים לגורל עמם באחרית]. ולמה לא נבין כי
אסון היציאה מדרך ה' ומאמונת ייחודו היא אסון
וטרדיה גדולה ממוות, וכדאי וכדאי לעשות כזו
'שואה' כדי למנוע אסון נגדי בישראל.

בבואנו בברית עם ה' חרטנו על דגלנו
וייעודנו כעם את ההכרזה על מציאות ה', אהותו
וייחודו. וכל התנהלותנו כעם היא למען תכלית
זו ולאור הכרה זו, ומידות החסד והרחמים אינן

הנה אנו מרבים לדבר
על כך שהצורה הנכונה
והשלמה של עמידת עם
ישראל בתפקידו הוא
דוקא באופן של אומה
בעלת ארץ ומדינה עם כל
מוסדותיה הציבוריים אשר כולם מתנהלים

עפ"י חוקי התורה וברוח התורה ועלינו לצפות
ולהשתדל לכך. והנה יש לנו להתבונן ביעוד של
עם ישראל, אשר לפי מטרה זו שאיפתנו לכונן
האומה.

הנביא אומר (ישעיהו מג) "עם זו יצרתי לי
תהלתי יספרו", אשר זוהי מטרת האומה -
להראות ולהודיע בכל תהלוכותיה את ההכרה
במציאות ה', אדנותו ומלכותו. כן כתב הרמב"ן
בפרוש התורה סוף פרשת בא. כך אנו גם מכנים
עצמנו בתפלות השבת - "עם מקדשי שמך".

ובאיזה אופן יהיה על ידנו קידוש לשמו? י?
כאשר מתנהגים ישראל במשפטים צדיקים אשר
ניכרת חכמתם לעיני הגויים - הוא כבוד וקידוש
לשמו. אך יש בתורה משפטים אשר נעלם טעמם,
ולפעמים נראים משפטיה כנוגדים את זכויות
האדם. האם גם באלו יש קידוש לשמו?

הבה נתבונן בתורה ונלמדה אורחותיה. הנה
נצטוונו בשעת כיבוש הארץ על הנהגתנו ביחס
לשבעה אומות: "והכיתם החרם תחרים אותם..."
(סוף ואלהם), "לא תחיה כל נשמה" (שופטים). וכך
עשה יהושע, ככתוב: "רק את כל האדם הכו לפי
חרב עד השמידם אותם לא החיו כל נשמה" (יחזקאל
ב). וכן עשה משה רבינו בארץ סיחון ועוג, כאשר
תיאר (דברים) "ונחרם את כל עיר מתים הנשים
והטף לא השארנו שריד".

נצייר לנו לרגע את העובדות כפי שהיו.
הנה חיילי יהושע נכסים לעיר חצור [למשל]
אחר כיבושה, מכתרים את הבית הראשון
שנקרה בדרכם ומוציאים בו נשים וילדים, זקנים
ותינוקות, חולים וחלשים, מוציאים אותם החוצה
ושם מתנפלים עליהם בחרבות וברמחים שלופים
ומבצעים בהם טבח ללא חמלה. כך גם בבית
השני והשלישי וכך בעשרות ומאות בתי העיר.

ה' ומשפטיו. כל־כך מחוקקים שונים יש בארץ, לכל מדינה ולשון חוקים כאשר בדו בני אדם מליבם, ולכל אלו מערכת של משטר הכופה על ביצוע החוקים ויישומם למעשה, ורק ל־להינו אדון העולם אין בארץ שלטון קל לכפות על יישום חוקיו ומשפטיו – משפטי האמת והצדק! ורשאי כל צרוע וכל זב לדבר ולעשות ככל העולה על רוחו נגד חוקי ה־אלהים ורצונו ונכאשר שמענו שבשנים האחרונות ניטלו מבתי הדין התורניים אף יכולת הכפייה הקלה של הוצאת ופרסום כתב סירוב אשר היה מקדם]. מה גדול החילול ומה עצומה ההשפלה! [אולי לזה נכון לבנו באמרנו בזמננו "ועיר ה־אלהים מושפלת עד שאול תחתיה"].

בכל יום אנו מעתירים שלש פעמים "השיבה שופטינו בבראשונה ... ומלוך עלינו אתה לבדך", כי עמידת השופטים היא היא מלכות ה'. וראוי שניתן לבנו לחשיבות בקשה זו. גם בתפילת עלינו – "ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד". אפשר עוד, שהגילולים המוזכרים שם יכונו בזמננו לאמונת הדמוקרטיה, כאילו כל אדם חופשי להאמין ולעשות כאוות נפשו.

בדברנו בגליונות אלו על תקוותנו לכינון האומה בקומתה השלמה, נזכור למה ייחולנו ומבטינו, למדינה אשר תעמיד שלטון מלא לה! ונוזה לראות שופטים ושוטרים כמשפטי תורתנו הקדושה, המעמידים את הדת על תילה. ובזה יהיה ה' למלך, ויימלא כבודו את כל הארץ. במהרה!

הרב א.בן־חיים

חלות אלא כאשר הן באות בתוך מסגרת אמונת ייחודו ואמיתת תורתו. אין בתורה זכר לכל השקפת ההבל של 'איש באמונתו יחיה', 'כבוד את השני עם ההשקפה שלו' ו'חיה ותן לחיות'. ואין התורה מעניקה יחס של 'התחשבות' והכרה ב'זכות' לחיות חיים של חטא. כי ה' ל־הינו ה' אחד. אין אמונה בלתי.

ובל משפטי התורה מראים לעין כל יסוד זה, כאשר שיבח הכתוב לשבט לוי אשר חגר חרבו על ירכו והרג איש את אחיו ואת קרובו כאשר נכשלו וכרעו לאל זר. וכן כל העבירות החמורות עונשן במוות, זה שעבד פעם לאלילים בזדון, או חילל שבת ה' או גידף שמו [נחליה], נידון למוות בייסורים ולא יכירנו מקומו לחיות בקרב העם, וכן כל עונשי התורה ומשפטיה. והרי זה כעם הנאמן למלכו נאמנות מוחלטת אשר כל בוגד ומורד יתבער ויכרת.

ורבינו משה בידו החזקה (רומ' פ"ד, מנרים פ"ג) פירש יפה יפה משפט אלו מהלכי שמים שאינם מקבלים אמונת הייחוד ויסודי התורה [בזמן שדינו תקיפה].

פשוט וברור, שדבר זה הוא מדרכי הודעת אֱהוּתוֹ וקידוש שמו באופן היותר נעלה, מה שיש ל־אלהים עם בארץ אשר התנהלותו כולה לפי הידיעה הזו ובמערכת הכופה ומכרחת על שמירת חוקיו.

ומזה נבין ג"כ גודל החסרון וההעדר כעת במה שאין לנו עתה שום כח כפיה על קיום חוקי

זיכוי הרבים

ניתן לתרום לאגודת "קדושת ציון" גם באמצעות:

קהילות

20,000 עותקים!

העֶזְרֵן "קדושת ציון" מופץ בכֹּל ריכוזי היהדות החרדית בארץ וכן במקומות המרכזיים בארה"ב ב־20,000 עותקים. לפרסומות נא לציור קשר במייל

yyy7@neto.bezeqint.net

בענין הספר 'ויואל משה'

הרב חיים והב
[פרק י"ב]

רבתינו החזו"א הגר"ז
הגר"א קוטלר הגר"י
לוינשטיין "האבי עזרי'
ה'קהילות יעקב' זיע"א
ורוב ככל גדולי הדור
שעמדו עימם בפרץ מי
באמירת דברים ברורים מי מכללא, סברו
לא כשיטתו אלא כשיטת ה"ויואל משה"
[וכדברי מרו בעל האבי עזרי זיע"א דאין שום הבדל בינו
לבין סאטמאר אלא במעשי אבל לא באידאולוגיה].

ובכן יקירי, ערפל גדול פזרת פה ונתת מקום
להבין שרוב גדולי ישראל סוברים
כאדמו"ר מסאטמר, דבר שהוא תמוה מאד.
ובשביל שיוכן לכל כמה רחקו דבריו משאר
חכמי ישראל המקובלים עלינו נצטרך לעשות
סדר בדברים ולתמצת את יסודות משנתו של
הרב מסאטמר ואז נעמוד על ביורם של דברים.
ואלץ יסודות משנתו.

[א] אין ישועה לישראל ע"י רשעים.²

[ב] אין גאולה והתחלת גאולה בצורה טבעית,
ואין מושג של קמעא קמעא.³

[ג] אין גאולה ללא תשובה.⁴

[ד] אין קצבה לשבועות.⁵

[ה] אסור לעלות בצורה המונית אפילו ברשות
האומות. וד"ז הוא ביהרג ואל יעבור.⁶

שהגאולה תהיה קמעא קמעא, כ"י יהיה אחר ביאת המשיח
כי אורו של משיח נורא הוא מאד, וא"א לסבול אור גדול
כזה בפעם אחת" (פ"ח ס"ט).

[4] "מי שחושב הדין, שיש מציאות לגאולה בלא
תשובה הרי הוא חושב כנגד המבואר בקרא והוא כופר
בתורה רחמנא ליצן" (פ"ח מ"ט).

[5] הנה זה ודאי שמה שאמרו בקרא ובגמ' אוהרה על
ישראל - סתם בלי זמן, שא"א ליתן אח"כ גבול וזמן על
אותה האוהרה" (פ"ח ט).

[6] "דבין שיציאה מן הגלות קודם הזמן הוי כפירה
בתורה" ובאמונה, לכן אפילו אם עושה זאת מחמת כפי

בהמשך לדברינו בעלון
הקודם אנו
ממשיכים להביא מכתבים
ושאלות שנשלחו אלי
עקב המאמר על הספר
"ויואל משה". ועתה נחזור
למכתבו של הרב ש.ו.ג הי"ו שאכנהו ולא
אדעהו שכתב קונטרס בשם ישיב לציון ובו
ביקש להשיג על רוב דברינו.¹

והפעם בחרתי להביא עוד שאלה משאלותיו
שחושבני שתשפוך אור על ענין שרבים
טועים בו, והוא - שיש החושבים שבאמת רוב
גדולי ישראל אכן סברו כאדמו"ר מסאטמר
ביסוד שיטתו, אך בדרכי הפעולה נקטו כשיטות
שונות, הנחה זו לענ"ד בטעות יסודה, ונובעת
מכך שלא עיינו בספריו ולא בירו את שיטתו,
ובטעות השוו דבריו לדברי שאר החכמים. וזה
החלי בעזר צורי וגואלי:

לשון השאלה:

הנה ראיתי הלום עלון המתקרא בשם
'קדושת ציון' ובו מאמרים של הרב חיים והב
אשר מטרתם היא להוכיח דלא כרבנו יואל
בספרו 'ויואל משה' בכל סוגית יחס הציבור
התורתי למדינה ולמתחולל בה. וראיתי
שבחלק מן הדברים צדק הוא [כגון בענין
הניסים]. אך בחלק ניכר מן הדברים רוב ככל

[1] והנה, להביא את כל שאלותיו ותשובותיו לא תמיד
ימצא בהם הקורא טעם, מכיון שעליו להיות מונח במאמר
וראיותיו כדי להבין היטב את הקושיא והתרוץ. לכן אמרתי
אני אל לבי להביא כמה מהשגותיו בלבד שבהם יש
תועלת כללית לקורא ומהם ובהם יתבארו יסודות בסוגיא
זו. עם זאת, הרוצה להעמיק בסוגיא זו ולראות את מאמרי
שהתפרסמו עד כה ואת תגובתו אליהם ואת תגובתי אליו
יכול לקבלם בכתובת זו jhouvc@gmail.com

[2] "אי אפשר לבוא תשובה לישראל אלא ע"י זכאן שיש
להם זכות התורה והמצוות" (פ"ח ק"ח).

[3] "גם מה שנמצא באיזה מקומות בדברי חז"ל

ולגבי הצהרת בלפור (וימושה בסוף רמז) התבטאו באותה אסיפה⁸:

"באשר כך היא ההשגחה העליונה המתגלמת על ידי פקודת הממשלה הבריטית, הן מצד כי "פליגי מים לב מלך ביד ד" (משלי כ"א) והן מצד כי בדרך כלל אין אדם נוקף עצבעו מלמטה וכו".

וכן כתב "האור שמח" (תפרסם בכתב עת "הסור" ירושלים, תרפ"ג, גיליון ג):

אמנם כעת הסבה ההשגחה אשר באספת הממלכות הנאורות בסאן-רעמא, ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, וכיון ששר פחד השבועות וברשיון המלכים קמה מצות ישוב ארץ ישראל, ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה (ספרי פ' ראה) - למקומה. ומצוה על כל איש לסייע בכל יכלתו לקיים מצוה זו, ואולי ע"ז נאמר: "עד מתי תתחמקי" (ירמיה לא, כא).

ולעומת זאת כך כותב הרב מסאטמר (אות ט):
"ויש עפשים האומרים שיען שכיב בהסכמת רוב האומות אין כאן לא איסור שבועה ולא איסור הכערה על הקץ. וכל כך גזר החשכות וסמויות העינים שנפל על העולם לטעות בדברי הצלים כאלו".

ואל תפתה לומר שאין כאן מחלוקת אידאולוגית, אלא רק מחלוקת בדרכי המעשה, שהרי הרב מסאטמר מגדיר את הרעיון של מדינה יהודית לפני ביאת משיח לא פחות **"מכפירה בתורה הקדושה ובאמונה"** (לשונו לעיל), וכל פעולותיהם המעשיות נחשבות בעיניו למינות וכמו שכתב על דברי הכנסייה הרביעית שזרזו על עליה המונית לארץ וז"ל:

הרחבת גבולותיה, ולחייב שחוקת מדינה היהודית תהא על יסודות הדת והמסורה, וכן למחות נגד זה שלא שאלו את פי היהדות החרדית ולא צרפו את באי חכה למשא ומתן. ונצחו אומרי הן! וכל ההחלטה נתקבלה בנוסח של חיוב" (עיתון הפרסם תשרי תש"ח עמ' 8 אפשר לקבלו במילוי הכ"ל)

[8] שם.

ובכן, לגבי שיטתו בענינים אלו הארכתי במאמרי הקודמים. עיין שם כי תדרשנו, ותראה במראה ולא בחידות את דברי גדולי ישראל בכל הדורות העומדים כנגדו ואין טעם לזעזע שוב את מרכולתי, קחנו משם.

ואלו הם שאר יסודות שיטתו שלא נתבארו במאמרים הקודמים:

[1] אין ממשלה ושלטון יהודי לפני ביאת משיח, ואפילו ממשלת תורה. שכן כתב (אות ט):

"ואף אם יהיו כל חברי הממשלה כולם אהובים כולם צרוקים אף כתנאים ואמוראים, מ"מ אם לוקחים הממשלה והחירות מעלמם טרם שהגיע הזמן, הוי דחיקת הקץ שהיא כפירה בתור"ק ובאמונה".

[2] ישוב המוני בארץ. וז"ל (אות ט):

"האומרים שכל ישראל מכל מקומות מושבותיהם יסעו לא", כל אלו מדברים צפה מלא נגד כל דברי חכ"ל שבכמה מקומות בש"ס ובמדרשים ובכתבי האר"י וכו' גם יש צוה **העברה על השבועה** שלא יעלו בחומה".

ונתיחם לשתי טענות אלו ביחד, ואען ואומר - טענתך שרוב גדולי סברו כמותו בענינים אלו היא מופרכת מיסודה מעצם העובדה שרוב חכמי ישראל באותה תקופה התכנסו תחת קורת גג אחת - היא הכנסייה הגדולה - בנשיאות גאון הדור ר' חיים עוזר, ודנו בריש גלי ממש בנושאים אלו והדברים מתועדים וידועים, ובקיצור נאמר שבכנסיה הגדולה השלישית (צ"ל צאנז תר"ל) הוחלט ברוב קולות⁷ להסכים להקמת מדינה יהודית ולהכריז על איסור לוותר על גבולות ארץ ישראל.

של הריגה וכו', מכל מקום הוי כשאר עניני שמחויב למסור עצמו לזריגה" (אות ט).

[7] "כי אפשר להסכים לפי חוקי התורה להקמת מדינה יהודית בחלקה של ארץ ישראל, בלי לכפור על ידי כך באמונת ביאת הגואל. ואין לחשוש שהחפשים ידרפו במדינה היהודית את הדת ועל כן אסור לדחות בהחלט דבר מדינה היהודית, אלא צריך לדרוש את

[ח] אין היתר לקבלת תקציבים מהמדינה. עיין בספרו על הגאולה ועל התמורה (אות פ - פד), שהאריך בזה מטעם של נגיעת שוחד וכח הפועל בנפול.

[ט] איסור הליכה לבחירות

"מעטה נוכל להצין גדול האיסור לילך אל הבחירות, שמלכד מה שבזרים על לפני עור וכו' הנזכרים המה המציאים והגורמים לכל האיסורים שיש בהם ע"ז ומינות והעברה על השבועה לפני הקן וכו' וזה עליו הוא מודק בע"ז העומה הזו ונעשה ג"כ שותף באמלעות כל צאי כוחו" (אות קמא).

[י] איסור הליכה למקומות הקדושים

עיין בספרו על הגאולה ועל התמורה (אות פח - קי) שאסר ללכת לכותל ולמקומות הקדושים שנכבשו מכמה טעמים. ובנוגע למערת המכפלה כתב (אות ק): "ובענין הליכה למערת המכפלה חוץ מחששות הנ"ל אין לנו לחפש ולהנהיג מנהגים חדשים שלא הנהיגו אבותינו, וזה אלפים שנה שלא הלכו בני ישראל למערת המכפלה".

[יא] לימוד בלשון עברית

"וחם לצי בקרבי בהגיגי מגדול התמים העליונה אשר גם שומרי תו"מ בישראל ות"ח אינם מרגישים את חומר העון כי נורא הוא שמיחים ללמוד צדי"ם לנערים את לשונם העממא שקוראין אותו עברית וכו' ועדיף מס"ת שכתבו מין שלך לשורפי עם האזכרות שבו וכו' ומכ"ש צדק הלשון שנתחדש ונתחדש ע"י המינים" (עמ' תס).

ועתה אמור לי אתה, מי מגדולי ישראל שהזכרת סובר כמותו?

הרי שלך לפניך, ותן לחכם ויחכם עוד, כי לא רציני להאריך ולתרגם את דבריו הלכה

"היאך פלטה קולמוסן (של הכנסייה ה"ל) שהיהודים מכל תפוצות ישראל יתישבו צד"י הם דברי מינות ואפיקורסות" (עמ' שג).

עיניך הרואות, שדבריהם ותפיסתם הפוכים לגמרי מתפיסת הרב יואל, שהרי מה שהם מגדירים 'השגחה עליונה' הוא מגדיר 'כפירה', ולמה שהם קוראים 'מעשה ה', הוא קורא 'מעשה שטן'.

ויותר מזה אומר, כי הרב יואל אוהז כי כל אלו שהזכרת - מרן 'החזון איש', הרב שך, הגרי"י קנייבסקי וכל חכמי ארץ ישראל פסולים מלדון בענינים אלו, עמוד על רגליך וקרא מה שכתב בהדיא:

"והנה הדברים צד"י בודאי שאין לרפס לדון בענין שנוגע למלוכה" (אות קמא).

"ומכש"כ בעיני הממשלה שהרבה תועלות חומריות תלויות בה, ואין לדון בזה אלא במדינות שמחולק לה שאינם נוגעים כל כך. הן אמת שהנגיעה עליונה בכל העולם מחמת שכל העם לוחצים על המנהיגים וראשי הישיבות והדיינים לעמוד בצד המדינה, ודא עקא שא"ל להוציא דבר אמת בדורינו בענין זה, אמנם צד"י הקרובים אל החלל והמה תחת ממשלתם וממשלת המפלגות בודאי נוגעים ביותר. הרחמן ילנינו מהם ומכמונם וידיכנו בדרך האמת." (אות קמב) ¹⁰.

ומעתה כל המכבד שכלו, עיניו יראו ולבבו יבין שדעת האדמו"ר מסאטמר דעת מיעוט היא, ותו לא מידי. וברור הדבר, שהתנגדות הרב שך וכו' למדינה לא נבעה אלא מתוך התנגדות לתנועה הציונית שחרטה על דגלה כי ככל הגוים בית ישראל, ולא מכיון שלמד את סוגית המדינה כרב מסאטמר, ופשוט.

ולאור כל זאת נבין מעתה עוד ארבעה יסודות בשיטתו הנוגעים לענינים מעשיים. ואלו הם:

[10] עיין מה דאשתפך חמימי על דברים אלו בספר פוקח עיורים עמ' מ. (ניתן לקבלו במילי ה"ל)

[9] אל נא תיבהל מהמינוח קורא יקר, שהרי כל ספרו על הגאולה ועל התמורה מלא מזה.

ספר קול התור

הרב חיים פרידמן

[במאמר ט"ו]

ארץ ישראל
והו"ל - החיים
והמות

ובמאמרינו נביא
את המהלך החמישי
והפשוט מביניהם:

□ □ □

ישיבת "כנסת ישראל" אשר

נוסדה בסלבודקא

שבליטא בשנת תרל"ז, ע"י הסבא מסלבודקא, הגה"צ ר' נתן צבי פינקל זצוק"ל - היא הבסיס לרוב הישיבות שבימינו, רוב ראשי הישיבות שנוסדו בארץ ישראל לאחר השואה הם תלמידיה.

בשנת תרפ"ד - תרפ"ה, עלו כמאה מתלמידי הישיבה בראשות הסבא מסלבודקא -

לחברון, ויסדו את "ישיבת חברון" בארץ ישראל, ואילו משגיח הישיבה הגאון רבי אברהם

במאמרים י"א - י"ד,

הבאנו ד' מהלכים בענין השואה

הנוראה, והקשר שלה עם ישיבת ציון:

א. מחיית עמלק [הגרמנים] - תנאי לכיבוש א"י (מאמר י"ה).

ב. השואה עוררה קנאת ה' להרמת קרן ישראל (ס).

ג. השואה אילצה את ישראל לברוח לארץ ישראל (מאמר י"ז - י"ג).

ד. השואה באה כקיום הגזירה על שעברו על ג' שבועות. (מאמר י"ד).

המשך בענין הספר ויואל משה

בן חלפתא הוּו מהלכין וראו איילת השחר שהיה בוקע אורה. א"ל ר"ח לר"ש בן חלפתא ברבי כך היא גאולתן של ישראל בתחלה קימעה קימעה כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת, מ"ט, כי אשב בחשך ה' אור לי. ובמגילה (י"ג) מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא. והגר"מ כשר שליט"א בספרו התקופה הגדולה (פמודים שטד - שטח) הביא כרוז בשם דעת תורה, שחתומים עליו כמעט כל גדולי הדור, וקוראים את הקמת מדינת ישראל בשם אתחלתא דגאולה, מכל מקום הואיל ועדיין רב הדרך לפנינו כדי להגיע אל המנוחה ואל הנחלה, הן מבחינה מדינית וצבאית, והן מבחינה מוסרית ורוחנית, לפיכך אין לחייב לגמור ההלל בברכה... ולא אכחד כי באמת עם כל הצללים הנ"ל, ישנם אורות גדולים שאין לנו להתעלם מהם, כי מדינת ישראל כיום היא מרכז התורה בעולם כולו, ורבות בחורי חמד מטובי בנינו היקרים עוסקים בתורה יומם ולילה בישיבות הקדושות וכו' עיין שם.

החותם בהערכה לכל עמלי תורה, את והב בסופה, חיים והב.

למעשה כיצד אנו ורבותינו נראים בעיניו, אך זאת אומר - ביטויים חריפים אלו שכתב הרב הם קצה הקרחון בלבד. אך הקרחון עצמו, שעליו יושב הכל הוא מה שחידש, שכל נגיעה במדינה, בדיבור מחשבה או מעשה הוא כפירה ואפיקורסות. ובמילים אחרות ואי אפשר לומר אחרת, שלנו יש י"ג עיקרים ולחסידי סאטמר יש י"ד. והעיקר הי"ד הוא ענין המדינה כאמור, וממילא חסיד שכזה נמצא במלכוד אדיר, כי ברגע שהוא יכיר במושג של עליה המונית לארץ, הליכה לבחירות, מדינה יהודית או כל מה שמנינו לעיל, הרי כופר באחד מעיקרי תורתנו ולפי הכנתו, וממילא תגובתו תהיה כמו תגובת כל אחד מאיתנו ברגע שנראה סטיה מאחד מעיקרי הדת שאנו אמונים עליהם, ה' יאיר עינינו.

ולחתימת זה המאמר לא אוכל להתאפק מלהביא את דברי מופת הדור

הגר"ע יוסף בספרו הגדול 'ביע אומר' (פ"ו א"ח ס"ה מה לוח כ'), שבכלל דבריו דברינו וז"ל:

הן אמנם רבים ועצומים מגדולי ישראל

רואים בהקמת המדינה אתחלתא דגאולה,

וכעין מ"ש בירושלמי (ירושלמי), ר' חייא ור"ש

אלן שלא רצו לצאת ממצרים – הם בעצם לא רצו לכבוש את ארץ ישראל, שהרי התוכן של יציאת מצרים – הוא "כיבוש ארץ ישראל", וכמש"כ (דברים י, כג) "וְאֶתְּנֶנּוּ הָאֲרֶץ מִשָּׁם – לְמַעַן הָבִיא אֶתְּנֶנּוּ לְתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם", ומכיון שלא רצו לכבוש את ארץ ישראל – מתו בשלשת ימי האפלה.

□ □ □

[ב] המרגלים ודורם

"וַיָּמָתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דְבַת הָאָרֶץ רָעָה בְּמַגְפָּה לְפָנֶי ה'." (במדבר יד, לו). – מיתה בעוה"ז ומיתה בעוה"ב – וכדתנן (סנהדרין קח, א) "מרגלים אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר וַיָּמָתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דְבַת הָאָרֶץ רָעָה בְּמַגְפָּה לְפָנֵי ה', וַיָּמָתוּ" – בעולם הזה, בַּמַּגְפָּה לְפָנֵי ה' – לעולם הבא."

וכן כל דור המדבר, שלא רצו לבא ולכבוש את ארץ ישראל – כתוב עליהם (במדבר יד, כט-לג) "בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פְגָרֵיכֶם..."

ומאידך שבט לוי שלא חטאו בחטא המרגלים, וכמו שאמרו (ספרי חזקת הכרכים, פסוקא טז): "ובריתך ינצרו – במרגלים", וכן הם נלחמו במסירות נפש נגד הבורחים ממלחמת ארץ ישראל. שבשעה שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד – שמע הכנעני ובא להילחם בישראל שלא יכנסו לא"י, "וביקשו ישראל לחזור למצרים. ונסעו לאחריהן שמונה מסעות – וַרְץ אַחֲרֵינוּ [אחרי אלו שחזרו לכיוון מצרים] שָׂבָטוּ שָׁל לוֹי, וְהָרַג בָּהֶן שְׁמוֹנֶה מִשְׁפָּחוֹת, אַף הֵן הָרַגוּ מִמֶּנּוּ אַרְבַּע" (ירושלמי סוטה א, ה; הוצא בפירש"י דברים י, ו; ושיין סוטה מד, א; וכל המצוקה לחזור – הכשות בידו לקפה את שוקיו) – ולכן "לא נגזרה גזרה [גזירת המיתה על דור המרגלים] על שבטו של לוי" (בבא בתרא קכא, ג).

□ □ □

[ג] "ואם לא תורישו" – אנג והמן

"ואם לא תורישו את יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם – ... וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר דְּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעֱשֶׂה לָכֶם." (במדבר לג, נה)

גרודז'ינסקי זצ"ל הי"ד [חמיו של המשגיח הגה"צ ר' שלמה וולבה זצ"ל], לאחר שסייע ביסוד וביסוס הישיבה בא"י – שב לחו"ל, לעמוד בראשות הישיבה ביחד עם הגאון רבי יצחק אייזיק שר זצ"ל, עד השואה הנוראה שבה נספה בגטו סלבודקא בכ"ב תמוז תש"ד. הי"ד.

אמנם – סיפר תלמידו הגאון רבי מרדכי צוקרמן זצ"ל – "כי לבו של ר' אברהם גרודז'ינסקי היה תמיד מלא געגועים לארץ ישראל, והצטער והתנצל על שנשאר בחוץ לארץ" ("תנועת המוסר" ח"ג פ"ג; "יחיד ודור" ח"א עמוד 286).

במבוא לספרו "תורת אברהם" (עמוד י"ז), כתב בנו רבי יצחק שליט"א:

"גם בערפילי השואה לא זז אאמור מדרכו לברר כל ענין העומד על הפרק על פי ההלכה הפסוקה בש"ס ופוסקים, רק אדם גדול כמותו שחש בגופו את כל יסורי הגיהנום שבתקופה ההיא – היה רשאי ומוסמך לברר דעת תורה על מה הגיעתנו כל הרעה הזאת. אאמור חרד על הדבר, חשש ומצא שתיים עשרה סיבות שהמיטו בגזירת עליון את השואה על עם ישראל, הדברים נוסחו אז בכתב ע"י הג"ר מרדכי צוקרמן (שליט"א) זצ"ל. בין הסיבות שפירט שם – היתה מצוות ארץ ישראל.

□ □ □

כאשר נבא לברר מתוך המקורות – היכן מצינו שעונש העבירה על מצות ארץ ישראל – הוא מיתה ושואה, נמצא שדבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים, וגרסינן בתלמוד:

כתוב בתורה –

[א] ד' חלקים מתו בשלשת ימי אפלה

"וַיָּסֹבּ אֱלֹהִים אֶת הָעָם אֶת הַיָּם הַמִּדְבָּר יָם סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות יג, יח). ואמרו חז"ל (הוצא בפירש"י סס): "חמשים – אחד מחמשה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפלה". ולעיל (שמות י, כג) הביא רש"י, שהסיבה שהם מתו – משום ש"לא היו רוצים לצאת" ממצרים.

לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעֲשֶׂה לָכֶם, וְאִם אֵין אֶתְּךָ מִקְבִּלִין - בְּאֵין מִים וְשׁוֹטְפִין אֶתְכֶם.

והיינו שמש"כ **"וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר דְּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעֲשֶׂה לָכֶם"**, הכוונה לעונש מיתה - **"בְּאֵין מִים וְשׁוֹטְפִין אֶתְכֶם"**. (עיין "חזון יחזקאל" ע"ס).

[ה] וּמִנִּיתִי אֶתְכֶם לְחֶרֶב וּכְלָכֶם לְשִׁטְבָּה תִּכְרְעוּ

"וְאֵתְכֶם עֲזָבִי ה' הַשִּׁבְחִים אֶת הָרָקָדָשִׁי" (ישעיהו ס"ה, י"א) [כל ארץ ישראל בכלל הר קדשי (מד"ק) (ישעיהו י"א, ט)].

הַעֲרָכִים לַגֹּד שֶׁלֹּחַן וְהַמְמָלָאִים לְמִנִּי מִמָּסָךְ [שהרי "כל הדר בחו"ל - כאילו עובר עבודת כוכבים" (כתובות ק"י, ג). ו"ישראל שבחוצה לארץ - עובדי עבודה זרה בטהרה הם" (פסחים ז"ר ט, א). וביאר רמ"ד וואלי (דברים, צ"ח) משה (תורה, ע"נ ר"ג): "...שישראל ודאי עובדים את הש"י בארצות אויביהם, אבל על ידי עבודתם מושכים את השפע אל הקליפות דאינון רזא דאל' אחרים... וזהו כעין עבודה להם, לפי שעל ידי כך חיים ומתקיימים ומתגדלים". עכ"ל. וממילא, כל המצוות שמקיימים בחו"ל - הרי זה כמי שעורכים שולחן, וממלאים ממסך - לעבודה זרה].

וּמִנִּיתִי אֶתְכֶם לְחֶרֶב וּכְלָכֶם לְשִׁטְבָּה תִּכְרְעוּ, יַעַן קָרָאתִי וְלֹא עָנִיתָ, דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמַעְתָּ, וַתַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי, וּבִאֲשֶׁר לֹא חָפַצְתִּי בְּחֶרְתָּם.

[ו] קִנְיַתִּי לְצִיּוֹן קִנְיָהּ וְחִמָּה גְדוּלָּהּ - חֲמַת מַלְכָּהּ מִלְּאֲכֵי מוֹת

"כֹּה אָמַר ה' עֲבָאוֹת קִנְיַתִּי לְצִיּוֹן קִנְיָהּ גְדוּלָּהּ, וְחִמָּה גְדוּלָּהּ קִנְיַתִּי לָהּ" (זכריה ט, ג).

בְּכָל הַתֵּנ"ךְ לֹא מְצִינוּ לִשּׁוֹן "קִנְיָהּ גְדוּלָּהּ וְחִמָּה גְדוּלָּה" - אלא כלפי שונאי ציון.

וּמַעֲתָהּ, אם המבעיר את חמתו של מלך בשר ורם - עונשו מיתה, וכמש"כ (משלי עז, יד)

ב"חֲתָם סופר על התורה" (דברים עמוד ו, ד"ס וסנכס (יוס) מוסיף: "והיה כאשר דמיתי וגו' ושם לא נאמר תנאי ע"ז - אלא חטא זה לבד". לא צריך שום חטא נוסף - אלא רק על חטא זה בלבד יש גזירה נוראה זו.

חז"ל (מגילה י"א, א; סוטה ר"ב, פסוקא, ז) מבארים, שבגלל ששאלו נמנע מלכבוש את ארץ ישראל, ע"י שלא הרג את אגג שהיה בארץ ישראל - לכן יצא ממנו המן שגזר "להשמיד להרוג ולאבד", וכמו שהזהיר הקב"ה - **"וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר דְּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעֲשֶׂה לָכֶם"**, שהכוונה לעונש מיתה וכליון.

ועפ"י חז"ל אלו כתב במדרש הגדול (צמח צדק, טו): **"והיה"** כאשר דמיתי לעשות. אני אמרתי לכם שתכלו אותם מן העולם כדי שתהיו יושבין בטח, ואתם לא עשיתם כן - הרי הן עומדי עליכם ומכללי אותכם, אימתי ביקשו לכלות, בימי המן, אילולי רחמיו של הקב"ה" (וע"ע צמח צדק, ס"ב).

שְׁנֵי בְּנֵי אֵימָן

[ד] **"וְאֵם לֹא תוֹרִישׁוּ" - בְּאֵין מִים וְשׁוֹטְפִין אֶתְכֶם**

"וְהַכְהִנִּים נְשָׂאִי הָאָרֶץ עֲמָדִים פְּתוּךְ הַיָּרְדֵּן - עַד תֵּם כָּל הַיָּבֵר אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ לְדַבֵּר אֶל הָעָם - כָּל אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ" (יהושע ד, י).

מה הם הדברים שמשח ציוה את יהושע לדבר אותם אל העם?

מבארים חז"ל, שהוא אזהרת עונש מיתה אם חלילה לא יכבשו את ארץ ישראל, וכך מובא בתוספתא (סוטה פ"ח, ה"ג):

"עודם בעוברים בירדן, אמר להם יהושע על מנת כן אתם נכנסין לארץ - שתורישו את יושביה, שנאמר (צמח צדק, ג): **"וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וגו'**, אם אתם עושין כן - מוטב, **"וְאֵם לֹא תוֹרִישׁוּ..." - וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר דְּמִיתִי**

אתא לקמיה דר' חנינא, א"ל מהו למיחת וליבמה [האם מותר לו לרדת לחוץ לארץ כדי ליבמה], א"ל **אחיו נשא כותית** [מה שירד לחו"ל - נחשב כ"נשא כותית"]. (יתבאר להלן בד"ה "גילוי עריות"), **ומת, ברוך המקום שחרגו, והוא ירד אחריו?!**

□ □ □

הדירה בחו"ל - בבחינת ג' עבירות המורות

המעם לחומרא הגדולה שיש בכך שנשארים בחו"ל, עד שזה מחייב מיתה. י"ל מצד שזה בבחינת ג' עבירות:

עבודה זרה

שהרי "כל הדר בחו"ל - כאילו עובד עבודת כוכבים" (כתובות ק, ב). ו"ישראל שבחוצה לארץ - עובדי עבודה זרה בטהרה הם" (עבודת זרע ח, ה). ועיין לעיל בד"ה "ומניתי אתכם לחרב וקלסם לשבט תתקעו").

□ □ □

גילוי עריות

אפשר להבחין כאן ג' בחינות של "גילוי עריות" - **שתיים** מהם מבוארים עפ"י הכתוב (ישיביו סג, ה):

[בחינה א]

"**כי יבעל פחור בתולה יבטלהו בנדה**" - נמצינו למדנים: ש"ארץ ישראל" בבחינת "אשת איש" של עם ישראל, וממילא אם עם ישראל לא כובשים את ארץ ישראל, ומניחים לגויים להשתלט עליה - הרי הם מכניסים "אשת איש" תחת איש זר.

וכן מבואר בזוה"ק בלק (קפג, ה) שארץ ישראל נקראת "אשת איש", ולכן מביאים מארץ ישראל "מנחת עומר שעורים" בפסח, שזה נחשב כמו אשה שמביאה "קרבן שעורים" כדי לבדוק שלא זינתה עם איש אחר.

"**חמת מלך מלאכי מות**" - קל וחומר מי שמבעיר את חמתו של מלך מלכי המלכים, ועוד הוא מבעיר את החמה הכי גדולה שלו - על אחת כמה וכמה שעונשו מיתה.

□ □ □

משולש בכתובים

ז. אלימלך מחלוך וכליון

רות (ה-ו, ח):

"**ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ, וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב** - הוא ואשתו ושני בניו. ושם האיש אלימלך, ושם אשתו נעמי, ושם שני בניו מחלוך וכליון... **וימת אלימלך איש נעמי**... **וימותו גם שניהם מחלוך וכליון ותשארה האשה משני ילדיה ומאשה**".

ואמר (בבא בתרא זא, ה):

"...**וכן** היה רבי שמעון בן יוחאי אומר: אלימלך, מחלוך וכליון, גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו, **ומפני מה נענשו? מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ**, שנאמר: ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי. מאי הזאת נעמי? א"ר יצחק, אמרו: חזיתם, נעמי שיצאת מארץ לחו"ל מה עלתה לה?"

...**אמר** רב חנן בר רבא אמר רב: אלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי, כולן בני נחשון בן עמינדב הו. מאי קמ"ל? **שאפי' מי שיש לו זכות אבות - אינה עומדת לו בשעה שיוצא מארץ לחוצה לארץ**".

□ □ □

גרסינן בתלמוד

[ח] אחיו ירד לחו"ל ומת - ברוך המקום שחרגו

כתובות (קיא, ב):

"**ההוא גברא** [שגר בארץ ישראל] דנפלה ליה יבמה בי חוזהא [אחיו ירד ל"בי חוזהא" שבבבל, ונשא שם אשה ומת, ועכשיו אלמנת אחיו נפלה ליבום לפניו].

ישראל נחשבים "כלתו". ב. מצד הארץ - עם ישראל נחשבים "הבעל" שלה.

וממילא כשעם ישראל נמצאים בחו"ל - יש ג"כ הקבלה בשני הכיוונים: א. מצד הסט"א השולטת בחו"ל - עם ישראל נחשבים "האשה המזונה עמו" (ובדלגה). ב. מצד הארץ - עם ישראל נחשבים "הבעל" שלה.

ומכיוון שארץ ישראל היא גוף השכינה, וחול"ל היא גוף הסט"א (רמ"ד וואלי צפירוסו לחסלים קה"ל. ועוד). ממילא יהודי שבחו"ל נחשב כבועל כותית - דהיינו אדמת חו"ל שהיא ככותית, משום שכמו שהגויים מורשעים בסט"א - כך חול"ל היא גוף הסט"א.

שיפוכות דמים

לאחר הגלות אומרת ציון: "אני אמך ציון, אני היא אם השבעה, שכן כתיב (ירמיוס טו, ט): 'אֶמְלֶלָה יְלֶדֶת הַשְּׁבָעָה נִפְחָה נִפְשָׁה בֶּאֱשֶׁמֶשׁ'." (פסיקתא רבתי פסוקא טו).

ארץ ישראל נפחה נפשה בצאת בניה ממנה. כי נשמתה היא השכינה השורה על ישראל, וכשישראל והשכינה שעליהם גלו מארץ ישראל - היא נפחה את נשמתה. וכמש"כ רמ"ד וואלי (ויקרא ע"ג ט"ז) בביאור הגזירה "והשימותי אני את הארץ ושמו עליה אויבים היושבים בה", "שלא תתן עוד את פירותיה בריבוי כמו שהיתה נותנת קודם לכן בשבת ישראל עליה. והטעם ברור כשמש, כי נשמתה של ארץ שהיא השכינה כבר גלתה עם ישראל, וגוף בלא נשמה חשוב כמת, ומה יוכל לעשות". (וכן כתב בספר הליקוטים (ח"א, ט"ז ע"ג ס"ד). ובפירושו ליחזקאל (עמוד ט"ח).

ולכן כתב המהר"ל ("נחם ישכאל" פ"ו): "כי כאשר יושביה עליה - זהו חיותה". כי השכינה השורה על יושביה - היא נשמתה.

ובכן כתב הגר"א (חומש סג"א, צמדבר יד, לז), שע"י שהמרגלים דיברו לשון הרע על הארץ, ומנעו את כניסת בניה אליה - הם ממש הרגו אותה, וזה לשונו:

[בחינה ב]

"וּמִשּׁוֹשׁ חֲתָן עַל פֶּלֶא יִשִּׁישׁ עָלֶיהָ אֱלֹהֶיהָ" - כשעם ישראל בארץ ישראל - הם נקראים "אשת איש" של הקב"ה השוכן בציון, וממילא, במקביל לזה - כשהם יוצאים לחו"ל, הרי הם כ"אשת איש" שזינתה, והלכה ונבעלה לאיש אחר - ה"ה הסט"א השולטת בארצות הגויים.

וכמש"כ (יפטיכו טו"ג) "ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעָלֵינוּ אֲדָנִים וּזְלָתָהּ". וביאור בזה"ק (שמות דף ט"ה) "דָּהָא עֲמָא דִּישְׂרָאֵל, לִית מָאן דְּשָׁלִיט עָלֶיהָ בְּרִי שְׂמָא עָלָהּ דָּא [השכינה הקדושה]. וְהַשְׂתָּא בְּגִלּוּתָא שְׁלִיט עָלֶיהָ סִטְרָא אַחֲרָא".

הדברים מבוארים ג"כ בדברי ה"משך חכמה" (צמדבר יד ל"ג. צד"ה ונשאו את זנותיכם):

"דכמו אשת איש שזנתה, אף אם תעשה תשובה מעולה וימחק העבירה לגמרי - מכל מקום לבעלה אסורה ונטמאה לבועל. כן הם [דור המדבר]. אף שעשו אחר זה תשובה, ואמרו (פסוק ט) "הננו ועלינו וכו'" - לא הואיל לבטל מה שנגזר עליהם שימותו במדבר ולארץ לא יבואו". עכ"ל.

הרי המשך חכמה, השווה את דור המרגלים לאשה שזינתה[*].

[בחינה ג]

הבאנו לעיל את דברי הגמ' (כתובות ק"ה, ט): "א"ל אחיו נשא כותית ומת", כלומר, שמי שיורד לחו"ל - הרי הוא כנושא כותית.

וביאורו י"ל, שהנה לעיל נתבאר שכישראל יושבים בארץ ישראל - ישנן שתי בחינות: א. מצד הקב"ה השוכן בציון - עם

[*] ולא נראה כמו שיש מי שפירש, שכונת ה"משך חכמה" - שעם ישראל נחשבים "אשה" של הארץ, שהרי הוא להיפך, שהארץ נחשבת האשה של עם ישראל, וכנ"ל בכתוב "כִּי יִבְעַל בָּחֹר בְּתוּלָה וַיִּבְעֲלֶיהָ בְּיָדָהּ". אלא כוונתו כנ"ל, שעם ישראל נחשבים רעיות של הקב"ה בארץ ישראל, וכשהם נמצאים בחו"ל - הם כאשה שזינתה עם הסט"א ששולט בחו"ל.

ומאידך הגלות לחו"ל - הוא כאכילה מעץ הדעת, וכמו שאמר (תיקוני זוהר, חס"ט, דף 3, א): "ובזמנא דישאל אינון בגלותא - כאלו הוו מעורבין באילנא דטוב ורע..." (וע"פ תיקוני זוהר חס"ט, דף 3, ב).

□ □ □

וממילא הוא אותו מהלך כמו באדם הראשון, שנאמר לו (בראשית 3, ח) "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלה ממנו מות תמות". וה"ה גם ההישארות מרצון בגלות.

ומאידך מי שכובש את ארץ ישראל - שהוא בבחינת "אוכל מעץ החיים" - עליו נאמר (בראשית 3, 23) "ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם".

□ □ □

ה'ש'כחים א'ת ה'ר קדשי

ואכן כך נתקיים בסופו של דבר למגינת כל לב ישראל, וכפי שדרשו דורשי רשומות על הפסוק שהובא לעיל (שערי צדק, יא-יג): "ואתם עזבי ה' השכחים את ה' קדשי"

ה'ש'כחים א'ת ה'ר - ראשי תיבות "השאה", "כלכם לטבח תכרעו" (855) - בגימטריא "ביו"ד זי"ן אלול תרצ"ט" [הו' של "לכלכם" - רומז שמדובר על שנת תרצ"ט שבאלף השישי]. שביים זה התחילה השואה הנוראה.

וכאמור הוא בבחינת עונש מיתה דעץ הדעת.

ואותו הפרק מסיים (ספ פסוק יג): "וגלתי בירושלם ויששתי בעמי... כי כימי העזי ימי עמי...". והיינו כימי "עץ החיים" - ימי עמי הכובשים אותה, כי היושבים בארץ ישראל ובירושלים הם האוכלים מעץ החיים - וחיים לעולם.

"אמרו רז"ל (ערכין טו, ב) לישנא תליתאה [לשון רכיל] הורג שלשה: האומרו, והמקבלו, ואת מי שנאמר עליו.

וכן כאן: העדה הרעה שאמרו [המרגלים שדיברו לשה"ר על הארץ] - "וימותו במגיפה", והמקבלו, הם כל דור ההוא - נאמר "ופגריכם אתם יפלו במדבר", ואת מי שנאמר עליו, היא הארץ - כמו שאמר הכתוב "והארץ תהיה שממה" על ידי החורבן. ע"כ.

ועד"ז כתב הגר"א (יבול אור"ע על זוהר חדש, דף 3, ב, ד"ס "וכפס נפתח"):

"ועל אותן ימים שהיינו שרויים בארץ ישראל הוא אומר "ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מהן... אבל עכשיו [בגלות] אנחנו כנפל שנשמט מתוך אמו קודם זמנו, שהאם והוולד מעולפים".

□ □ □

עץ החיים - ועץ הדעת

טעם עוד יותר שורשי:

הנסיון שיש לפני ישראל אם לכבוש את ארץ ישראל, או להישאר בחו"ל - הוא חזרה על הנסיון שהיה לפני אדם הראשון, אם לאכול מעץ החיים, או מעץ הדעת. משום שארץ ישראל בבחינת "עץ החיים", שהרי ארץ ישראל היא גוף השכינה, ועל השכינה נאמר: "שכינתא... איתקריאת עץ החיים" (תיקוני זו"ר, קטנ: קסב). ועוד מבואר בזוה"ק (יולד קכ, ב) שעץ החיים נטוע באר"י.

[ומזה הטעם ארץ ישראל נקראת "ארץ החיים", וכמש"כ "ונתתי צבי בארץ חיים". (יחזקאל כ"ב: אדר"ג לד, ב) - "אתה ה' לפני ה' בארצות החיים". (ספרים קטנ: ירושלמי כתובות י"ג, ב) - על שם "עץ החיים" הנטוע בה].

לתומכי וידידי האגודה! ניתן להיות מנוי על עלוני "קדושת ציון" ותוך כך ליטול חלק באחזקת העלון. מתרומה בסך 10 ש"ח לחודש ומעלה, ניתן יהיה לקבל את העלון עד לבית. באותה הזדמנות ניתן להזמין גם כמות של עלונים לצורך חלוקה. לפרטים ניתן להתקשר למספר 052-7137627, או במייל - yyy7@neto.bezeqint.net

מנוי!

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו
הגם הגדול ביום ט"ב (י"ז) בכסלו

הכרת אומות העולם בתקומת ישראל בארצו

קהל יראי ה' מוזמן להשתתף בכנס הגדול ובסעודת שמחת ההודיה לה' יתברך על חזרתנו לשוב בארצנו הקדושה אחרי כאלפיים שנות גלות. סעודה זו תתקיים לכבוד הגם הגורלי הגדול בשנת תש"ח, ובו ההכרזה והכרת אומות העולם בעם ישראל באו"ם. ביום זה נפתחו גבולות ארצנו הקדושה לקיבוץ גלויות ולפרסום גדולת עם ישראל בעולם כולו.

סעודת ההודיה בליווי תזמורת חסידית ותזמורת פרסית

עם הזמר המפורסם בהרזו אהרני ולהקתו

תתקיים אי"ה ביום שני ט"ז כסלו התשע"ח

משעה 19:00 – 23:00

באולם השמחות של מלון "פרימה פאלאס" (לשעבר מלון 'המרכז')

רחוב פינס 2 (כיכר דוידקה) ירושלים תובב"א

הכניסה למבוגרים בלבד, עזרת נשים פתוחה

בהשתתפות הרבנים הגאונים:

הגאון הגדול רבי שלמה משה עמאר שליט"א, הראשון לציון ורבה של ירושלים.

הגאון הגדול רבי אליהו בקשידורון שליט"א, הראשון לציון.

הגאון הגדול רבי מאיר מאזוז שליט"א, ראש ישיבת 'כסא רחמים'.

הגאון רבי מרדכי שריקי שליט"א, ראש מכון רמח"ל.

הגאון רבי שמואל פנחסי שליט"א, ראש ישיבת 'דרכי דוד' ורבה הראשי של פנמה.

הגאון רבי אליהו אברג'ל שליט"א, אב"ד ירושלים ורבה של שכונת בקעה.

הגאון רבי יואל שוורץ שליט"א, ר"מ ישיבת 'דבר ירושלים',

מחבר ספרים רבים בכל מקצועות התורה.

הגאון רבי פנחס זביחי שליט"א, מח"ס 'עטרת פז', 'העבודה בבית המקדש'.

הגאון רבי יהודה אפשטיין שליט"א, עורך העלון 'קדושת ציון'.

הגאון רבי יהודה מהריואדה שליט"א, ראש המועצה הדתית בית שמש.

פתיחת הכנס על-ידי המנחה הרב ראובן זכריה נ"י.

מחיר סמלי לכרטיס – 80 ש"ח ליחיד, מספר המקומות מוגבל!

בענין השגת כרטיסים בערים השונות

ניתן לפנות למספר טל' 054-8401323 בשעות אחה"צ והערב.